

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Gediminas Jokubauskas

NEVYRIAUSYBINIŲ JAUNIMO ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS PROCESĖ: TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS
ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Doc. dr. Gintaras Žilinskas

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

NEVYRIAUSYBINIŲ JAUNIMO ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMAS VIEŠOSIOS
POLITIKOS PROCESSE: TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS ATVEJIS

Baigiamasis magistro projektas

Viešoji politika (621L22008)

Vadovas

parašas Doc. dr. Gintaras Žilinskas

2016 05

Recenzentas

parašas Lek. dr. Ligita Šarkutė

2016 05

Projektą atliko

parašas Gediminas Jokubauskas

2016 05

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Gediminas Jokubauskas
Viešoji politika, 621L22008

Baigiamojo projekto „Nevyriausybinių jaunimo organizacijų dalyvavimas viešosios politikos procese: Telšių rajono savivaldybės atvejis“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016-05-30

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Gedimino Jokubausko** baigiamasis magistro projektas tema „Nevyriausybinių jaunimo organizacijų dalyvavimas viešosios politikos procese: Telšių rajono savivaldybės atvejis“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

Jokubauskas, Gediminas. *Non-governmental Youth Organizations in the Participation Public Policy Process: Case of Telšiai District Municipality*. Master's thesis in Public Policy / supervisor assoc. prof. Gintaras Žilinskas. the Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and fields: S000, 02S.

Key words: non-governmental organizations, policy, policy-making.

Kaunas, 2016. 60 p.

SUMMARY

The relevance of the topic is determined by the fact that at the moment, the influence of nongovernmental organisations, when solving the problems rising in the society, is becoming stronger. The groups, having more common interests, join the legal entities, becoming a team and strong power in public and national life. Nongovernmental organisations have “more courage” to actively take part in the state's political life, to represent their interests in the district. The participation of nongovernmental organisations in the governmental decision making is one of the ways to keep direct relations with the society. Nongovernmental organisations are often called the third sector by the national and private sectors. Civil society has to be formed of active citizens who have the right to organise: establish associations, communities which would express various interests of the citizens and would defend them. Then, nongovernmental organisations reduce the society's confrontation and increases social integration. Nongovernmental organisations can also have a big input in informing the society, forming the network of social services, encouraging the transparency of governmental actions and raising the level of societal consciousness. It is much written about the participation of both sectors, but the process is not sufficiently analysed how the cooperation between the municipalities and nongovernmental organisations takes part in specific municipalities of Lithuania. Problem of the work – passive participation of NGO in the process of public politics formation in Telšiai district municipality. Objective of the work – after analysing the theoretical aspects of the participation of youth nongovernmental organisations in the process of public politics, to formulate the recommendations for the development of this process in Telšiai district municipality. Tasks of the work: to describe the participation of nongovernmental youth organisations in public politics; to review the legal regulation of the participation of youth nongovernmental organisations in the public politics of the municipality; to describe the examples of good practice of participation of nongovernmental youth organisations in public politics; to analyse the participation of youth nongovernmental organisations in the process of public politics in Telšiai district municipality. The following research methods were used in the work: analysis of academic literature; legal act analysis; comparative analysis; document analysis; structured interview. Structure of the work. The project is comprised of three parts. The first part describes the conception, structure and models of nongovernmental organisations. The second part of the project writes about what is the conception and structure of public politics. The third part presents the results of the study. It describes the data received after performing the structured interview.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Viešosios politikos elementai.

2 lentelė. Interviu dalyvių lytis.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 pav. Trečiojo sektoriaus vieta viešojo ir verslo sektorių atžvilgiu.
- 2 pav. NVO valdymo modeliai.
- 3 pav. Loginė pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schema.
- 4 pav. Apklaustųjų vadovų pasiskirstymas pagal socialinį statusą.
- 5 pav. Telšių rajono savivaldybėje veikiančių JNVO pasiskirstymas pagal statusą.
- 6 pav. Respondentų požiūris į vietinės valdžios institucijas nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu.
- 7 pav. Respondentų nuomonių dėl dalyvavimo viešuosiuose politikos procesuose pasiskirstymas.
- 8 pav. Telšių rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų vadovų dalyvavimo viešosios politiko procesuose formos.
- 9 pav. JNVO poreikis dalyvauti viešosios politikos procese, interviu dalyvių atsakymų pasiskirstymas.
- 10 pav. Interviu dalyvių nuomonės dėl įtakojimo viešosios politikos procesuose įtakos pasiskirstymas.
- 11 pav. Seniūno veiklos vertinimas.
- 12 pav. Seniūnijos specialistų veiklos vertinimas.
- 13 pav. Savivaldybės tarybos veiklos vertinimas jaunimo nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu.
- 14 pav. Savivaldybės administracijos specialistų veiklos vertinimas jaunimo nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu.
- 15 pav. Savivaldybės tarybos veiklos vertinimas jaunimo nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu.
- 16 pav. Telšių rajono savivaldybės nevyriausybinių jaunimo organizacijų vadovų ir rajono valdžios susitikimų dažnumas.
- 17 pav. Nevyriausybinių organizacijų vadovų dalyvavimo sprendimų priėmime rodikliai.
- 18 pav. JNVO įtraukimas į sprendimų priėmimą.
- 19 pav. Informacijos sklaidos būdai.

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Nevyriausybė - ne valdžios iniciatyva įkurta organizacija. Jose susibūrusios žmonių grupės siekia bendrų tikslų, kurių įgyvendinimas teikia naudą ne tik organizacijos nariams, bet ir juos supančiai bendruomenei (K. Masiulis, T. Sudnickas 2007).

Viešoji politika – tam tikras vyriausybės veiksmų kursas arba planas spręsti tam tikras problemas ar siekti tikslų (Politikos mokslų enciklopedinis žodynas 2007, p. 154).

Vietos savivalda – įstatymo nustatyto valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų bendruomenė, kuri turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, savitvarka ir savaveiksmiškumą pagal Konstitucijos ir įstatymų apibrėžtą kompetenciją. (LR Vietos savivaldos įstatymas 2008, 3 str.).

TURINYS

ĮVADAS.....	9
1. NVO SAMPRATA, PRINCIPAI IR MODELIAI	11
1.1. Nevyriausybinių organizacijų samprata.....	11
1.2. NVO valdymo modeliai.....	15
1.3. Jaunimo nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo viešosios politikos procese reikšmė	19
1.4. Nevyriausybinių jaunimo organizacijų dalyvavimas savivaldybės viešosios politikos procese	24
1.5. Viešosios politikos: samprata ir struktūra	25
2. NEVYRIAUSYBINIŲ JAUNIMO ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMAS VIEŠOSIOS POLITIKOS PROCESĖ	29
3. JAUNIMO NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO VIEŠOSIOS POLITIKOS PROCESĖ TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	38
3.1. Telšių rajono savivaldybėje veikiančių nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas viešosios politikos procese	38
3.2. Tyrimo analizė	39
IŠVADOS.....	49
REKOMENDACIJOS.....	50
LITERATŪRA	51
ŠALTINIAI	54

IVADAS

Temos aktualumas. Šiandieniniame pasaulyje kiekvienos demokratinės visuomenės gerovė ir plėtra grindžiama trimis atskirais, bet glaudžiai tarpusavyje susijusiais sektoriais – verslo (pelno), valdžios (viešuoju, valstybiniu) ir nevyriausybinio (nepelno) (Mažylis, Vazgeliavičius 2004 p.117). Veiksmingas valdžios ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimas leidžia pasiekti maksimalių rezultatų, todėl šių sektorių bendradarbiavimo problema yra aktuali. Nevyriausybinių organizacijų, tarpininkaudamos tarp viešojo ir privataus sektorių, apima visas laisvas piliečių valia įkurtas pilietines organizacijas, suburdamos panašių interesų asmenis ar jų grupes. Nevyriausybinių organizacijų (NVO) veikla orientuota į visuomenės ar atskirų socialinių grupių gerovės didinimą. Nevyriausybinių organizacijų sudaro galimybes patiems piliečiams tiesiogiai spręsti visuomenėje iškilusias problemas bei dalyvauti valstybės veikloje (Šilinskytė 2013, p. 326-327). Nevyriausybinių organizacijų gausa - vienas svarbiausių atviros visuomenės bruožų. Jos aktyviai skleidžia savo idėjas, stengiasi gerinti vietos gyvenimo sąlygas ir padeda tiems žmonėms, kuriems pagalba reikalinga. NVO tampa vis svarbesne visuomenės dalimi, plėsdama veiklos sferas atlieka svarbų vaidmenį pritraukiant valstybės ir privataus sektoriaus dėmesį ir lėšas į tas problemas, kurios iki tol nebuvo sprendžiamos. Nevyriausybines organizacijas socialinėje sistemoje galime atpažinti ir atskirti nuo kitų įstaigų ir organizacijų - jos įkurtos ne valdžios iniciatyva. Tai savanoriškos organizacijos, įsteigtos laisva žmonių valia, skirtos užtikrinti šių žmonių - organizacijos narių - poreikius. Teisė laisvai jungtis arba nesijungti į asociacijas yra laikoma viena iš svarbiausių žmogaus teisių.

Temos aktualumą lemia tai, kad šiuo metu nevyriausybinių organizacijų įtaka, sprendžiant visuomenėje iškylančias problemas, vis stiprėja. Vis daugiau bendrų interesų turinčios grupės jungiasi į juridinius asmenis, tapdami komanda ir stipria jėga visuomeniniame ir valstybiniame gyvenime. Nevyriausybinių organizacijų kuo toliau tuo labiau „turi drąsos“ aktyviai dalyvauti valstybės politiniame gyvenime, atstovauti savo interesus rajone. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas viešosios politikos procese yra vienas iš būdų palaikyti tiesioginius ryšius su visuomene. Nevyriausybinių organizacijų dažnai vadinamos trečiuoju sektoriumi šalia valstybinio ir privataus sektorių. Pilietinė visuomenė turi susiformuoti iš aktyvių piliečių, kurie turi teisę organizuotis: kurti draugijas, bendrijas, kurios išreikštų įvairiausių piliečių interesus ir juos gintų. Vadinasi, nevyriausybinių organizacijų mažina visuomenės susipriešinimą bei didina socialinę integraciją. Nevyriausybinių organizacijų taip pat gali įnešti nemažą indėlį informuodamos visuomenę, formuodamos socialinių paslaugų tinklą, skatindamos vyriausybės veiksmų skaidrumą ir keldamos visuomenės sąmoningumo lygį. Apie abiejų sektorių dalyvavimą daug rašoma, tačiau kaip

vyksta bendradarbiavimas tarp savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų konkrečiose Lietuvos savivaldybėse, nėra pakankamai ištirtas.

Darbo problema - NVO dalyvavimas viešosios politikos formavimo procese Telšių rajono savivaldybėje.

Darbo tikslas - išanalizuoti Telšių rajono savivaldybėje veikiančių jaunimo nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą viešosios politikos procese.

Darbo uždaviniai:

- ištirti nevyriausybinių jaunimo organizacijų dalyvavimą viešojoje politikoje teorinius aspektus;
- išanalizuoti jaunimo nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės viešojoje politikoje teisinį reglamentavimą.
- išsiaiškinti nevyriausybinių jaunimo organizacijų gerosios praktikos dalyvavimo viešojoje politikoje pavyzdžius.
- Ištirti jaunimo nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą viešosios politikos procese Telšių rajono savivaldybėje.

Darbe naudoti tyrimo metodai:

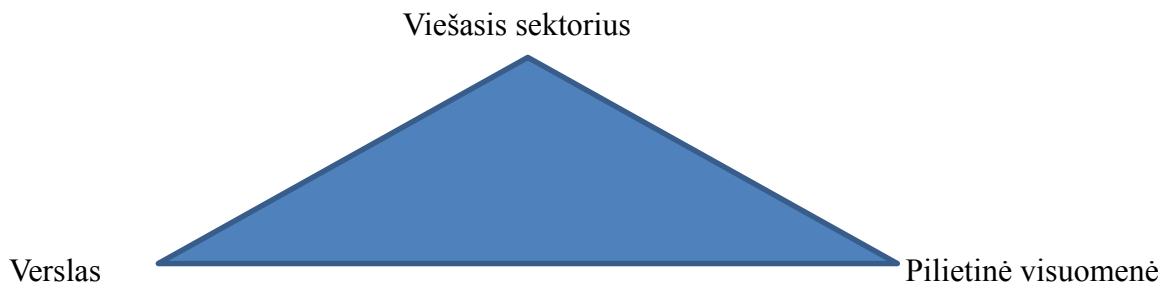
- mokslinės literatūros analizė;
- teisės aktų analizė;
- lyginamoji analizė;
- dokumentų analizė;
- struktūrizuotas interviu.

Darbo struktūra. Projektą sudaro trys dalys. Pirmojoje dalyje aprašoma nevyriausybinių organizacijų samprata, struktūra ir modeliai. Antrojoje projekto dalyje rašoma kas tai yra viešosios politikos samprata ir struktūra. Trečiojoje dalyje tyrimo rezultatai. Aprašomi gauti duomenys atlikus struktūrizuotą interviu. Darbą sudaro 60 lapų.

1. NVO SAMPRATA, PRINCIPAI IR MODELIAI

1.1. Nevyriausybinų organizacijų samprata

Nevyriausybinės organizacijos istorijos pradžia siekia dar viduramžiais susikūrusius pirmuosius labdaros fondus. Šie fondai buvo paplitę kaip benamius ir vargšus šelpiančios organizacijos. Keičiantis ekonominiams ir socialiniams veiksniams, keitėsi ir šių organizacijų vaidmuo visuomenėje. Valdžios institucijų persiorientavimas ir prisitaikymas prie esamų pokyčių visuomenėje yra ilgas procesas. Tuo tarpu nevyriausybinės organizacijos į visuomenėje vykstančius pokyčius reaguoja lanksčiau ir greičiau. Tai lemia vis didėjantį nevyriausybinų organizacijų skaičių, vis besiplečiantį veiklos spektrą ir augančią įtaką valstybės valdyme. Šilinskytė (2013) teigia, kad vienas iš galimų būdų apibrėžti šių organizacijų veiklą, jas išskirti kaip nevyriausybinių sektorių – ne valdžios įkurtas, ne pelno siekiančias organizacijas, tarnaujančias visuomenės labui. Didėjant NVO įtakai, visame pasaulyje imtas vartoti terminas – trečiasis sektorius, kuris akcentuoja pilietinę iniciatyvą. Jis remiasi visuomenės skirstymu į tris pagrindinius segmentus (žr. 1 pav.).

1 pav. Trečiojo sektoriaus vieta viešojo ir verslo sektorių atžvilgiu (Rimkutė 2001, p. 206)

Nacionalinės plėtros institutas pilietinę visuomenę apibūdina kaip trečiojo sektoriaus segmentą, apimančią visas gyventojų iniciatyva veikiančias organizacijas, socialinius judėjimus (Markauskaitė 2005, p. 20-21). Šių sektorių didesnę ar mažesnę įtaką galima pastebėti kiekvienoje viešojo gyvenimo srityje. NVO veikla paprastai grindžiama moralinėmis vertybėmis, jos visiškai arba didžiąja dalimi priklauso nuo labdaros ir savanoriškų paslaugų (Wejcmanas 2001, p. 85-86). NVO išskiriami bruožai:

- Organizacijos forma – jos turi patvirtintą struktūrą bei procesus ir yra įregistruotos kaip juridinis asmuo.
- Privatumas – nors organizacijos gauna paramą iš valstybės bei bendradarbiauja su jomis, jos nėra valstybinių institucijų dalis ir turi laisvę.

- Pelno neskirstymas – tai nereiškia, kad savo veikla jos negali siekti pelno, tačiau visas gautas pelnas yra skirstomas tolesnei organizacijos veiklai ir jos tikslų įgyvendinimui.
- Savivalda – organizacijos pačios kontroliuoja savo veiklą, už jos planavimą ir vykdymą atsakingi jos valdymo organai.
- Savanoriškas dalyvavimas – organizacijų veikla grindžiama savanorišku (neatlygintinu) darbu bei savanoriška parama (Salamon 2003, p. 8-9).

Nevyriausybines organizacijas bendrojoje sistemoje išskiria tai, kad jos kuriamos be valdžios iniciatyvos, veikia savanoriškumo principu ir yra steigiamos laisva žmonių valia, kurių tikslas realizuoti ir užtikrinti jos narių ir klientų poreikius. Nevyriausybines organizacijas pradžioje susiformavusios kaip savitarpio pagalbą ir paramą teikiančios organizacijos, atsižvelgdamos į glaudesnio pilietinės visuomenės ir valdžios institucijų bendradarbiavimo ir partnerystės poreikį sprendžiant specifinių sričių problemas, išplėtė savo funkcijų lauką iki paslaugų teikimo ir viešojo intereso atstovavimo (Mikolaitytė, Majerė 2012, p. 57). Mokslininkai apie NVO kalba kaip apie nepolitinę, nereliginę ir ne pelno siekiančią organizaciją vienu metu. Nepaisant to profesinės sąjungos, religinės organizacijos, o kartais ir kooperatyvai gali būti laikomi NVO (Šimašius 2007, p. 104). Svarbu suvokti nevyriausybinių organizacijų vaidmenį bendradarbiaujant su vietos savivalda, jų vaidmenį vietos politikos formavime.

Analizuojant NVO vietą politikos formavime svarbus yra ir teisinis reglamentavimas. Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija teigiama, kad piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, tuo būdu NVO veikia kaip demokratinės visuomenės skatintojai. Pasak Lietuvos nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos, NVO yra suprantamos kaip: visuomenės naudai Lietuvoje veikiantis, savarankiškas, nuo valdžios ir verslo nepriklausomas, pelno ir valdžios rinkimuose nesiekiantis savanoriškumo pagrindu įsteigtas viešasis juridinis asmuo (Lietuvos NVO plėtros koncepcija, 2007). Svarbu suvokti, jog nevyriausybinių organizacijų veikla yra ne tik paremta demokratija, tačiau grindžiama ir moralinėmis vertybėmis, nes jos dalinai priklauso ir nuo labdaros organizacijų bei savanorių teikiamų paslaugų (Rimšaitė, 2007).

NVO terminas yra plačiai vartojamas tiek teisinėje, tiek bendrinėje kalboje, tačiau NVO sąvokų yra įvairiausių, kurios interpretuojamos skirtingai. Teigtina, jog NVO nėra vienintelis galimas terminas apibrėžti organizacijoms priklausančioms vadinamajam trečiajam sektoriui, greta išskiriami pagrindiniai kriterijai, tokie kaip: institucionalizavimas, privatumas, savivalda, pelno neskirstymas ir savanoriškumas. Remiantis prieš tai išvardintais kriterijais, organizacijos skirtinguose šaltiniuose yra vadinamos įvairiai: ne pelno organizacijos, NVO, pelno nesiekiančios

organizacijos, visuomeninės ir pilietinės organizacijos, savanoriškos ir labdaringos organizacijos, galiausiai trečiojo sektoriaus organizacijos arba nepriklausomo sektoriaus organizacijos ir kt. Pagal nevyriausybinių organizacijų terminų prasmės apimtį (nuo plačiausios iki siauriausios) galima sudaryti tokią eilę:

- Socialiniai partneriai, trečiojo sektoriaus organizacijos, nepriklausomo sektoriaus organizacijos - vartojamas terminas yra per platus ir abstraktus;
- Visuomeninės organizacijos, kur loginiu aspektu per platus terminas;
- Ne pelno organizacijos (NPO), atsižvelgiant į kontekstą gali būti per siauras arba per platus terminas, nėra detalaus konkretumo;
- Pelno nesiekiančios organizacijos, NVO, nevalstybinės organizacijos, taip pat iš vienos pusės per siauras terminas, iš kitos per platus;

Minėti terminai, kaip visuomeninės organizacijos, ne pelno organizacijos, pelno nesiekiančios organizacijos, nevyriausybines organizacijos ir nevalstybinės organizacijos, nurodytoje loginėje grandinėje yra labiausiai artimi toms organizacijoms, kurių požymiai konkrečiai atitinka NVO. Tačiau bendrame kontekste NVO yra apibrėžiamas kaip laisva žmonių valia įkurta pilietinė organizacija tarnaujanti visuomenės, jos grupių interesams. Todėl, remiantis viena iš NVO prasmės interpretacijų, nurodomas atsiribojimas nuo valstybės institucijų, politinių partijų, profesinių sąjungų, religinių organizacijų, o remiantis kitomis interpretacijomis, pastarosios dvi yra laikomos NVO. Šio sektoriaus sistema priklauso nuo valstybės ypatybių, teisės tradicijų, todėl galimos įvairios NVO rūšys ar statusai. NVO terminas gali būti suprantamas ir pažodžiui t.y., bet kuri organizacija, kuriai valdžios institucijos neturi įtakos. Teigtina, kad nevyriausybinių organizacijų sąvoka gali būti apibrėžiama plačiąja ir siaurąja prasme. Plačiąja prasme NVO yra ne tik organizacija, kuriai neturi įtakos valdžios institucijos, bet ir tokia organizacija, kuri nesiekia pelno, tuo principu patenkama į vadinamąjį trečiąjį sektorių, kuriame nėra valdžios institucijų ir pelno siekiančių įmonių. Akcentuotina, kad plačiąja NVO prasme vadovaujamosi analizuojant NVO kaip apie pelno nesiekiančias organizacijas. Siaurąja prasme NVO yra traktuojamos kaip nepriklausomos nuo valstybės arba savivaldybės institucijų ir pelno savo dalyviams neskirstantys juridiniai asmenys, kurie savo tikslų siekia pagal nustatytą vidaus tvarką ir kurių nariais, dalyviais tampama ne dėl įstatymų reikalavimų ar kitų esminių objektyvių aplinkybių. Remiantis tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių teikiama informacija galima teigti, kad vieningo apibrėžimo, kuris detalai apibrėžtų nevyriausybines organizacijas ir jų sampratą nėra. Nevyriausybines organizacijos dažniausiai apibrėžimuose ir sampratų aiškinimuose sutinkamos kaip: ne pelno, nevalstybinės, pelno nesiekiančios, savanoriškos, visuomeninės ar galiausiai pilietinės organizacijos. Tačiau

Lietuvoje NVO yra visuomeninės organizacijos, kur visuomenės aktyvumas valstybės valdyme, socialiniame gyvenime ar rengiant viešus svarstymus yra labai svarbus. Teigtina, kad tik susitelkę šalies gyventojai, asocijuotos jų grupės vieningai gali daryti didesnę įtaką valdžiai ir jos priimamiems sprendimams, sietiniems ypatingai su socialine politika ir jos formavimu. Pabrėžiama, kad žemiau išvardintos organizacijos, taip pat gali būti vadinamos ir visuomeninėmis organizacijomis (NVO informacijos ir paramos centras, 2013):

- Politinės partijos, siekiančios dalyvauti rinkimuose ir tiesiogiai valdyti šalį;
- Profesinės sąjungos, atstovaujančios darbuotojams, asmenų interesams;
- Verslo įmonių susivienijimai atstovaujantys pelno siekiančių asmenų interesams;
- NVO veikiančios įvairiose viešosios politikos srityse ir sudarančios valstybės pilietinės visuomenės branduolį.

Šiai dienai Lietuvoje nevyriausybinėmis organizacijomis yra laikomos įvairios labdaros organizacijos, asociacijos, paramos fondai bei dauguma viešųjų įstaigų, kurioms būdingi žemiau išvardinti bruožai (NVO informacijos ir paramos centras, 2013):

- Nepriklausomybė nuo valstybės valdymo institucijų;
- Įsteigtas juridinis asmuo;
- Tarnavimas visuomenei ir jos labui;
- Savanoriškumas ir savivalda;
- Pelno ne skirstymo principas.

NVO yra apibrėžiama ir suprantama, kaip savanorišku pagrindu ir laisva gyventojų valia įkurta demokratinė organizacija, kuri turi savo formalią struktūrą ir yra visapusiškai nepriklausoma nuo valstybės valdžios. NVO savo veiklą grindžia demokratiško sprendimų priėmimo principais, kur pagrindinis NVO veiklos tikslas yra visuomenės gerovė ir viešųjų interesų tenkinimas. Tačiau organizacijos, kurios įkurtos pagal vyriausybės įstatymus, kur dauguma organizacijos steigėjų yra valstybinės institucijos, tokios kaip ligoninė, profesinio rengimo centrai, švietimo įstaigos ir panašiai, nėra laikomos nevyriausybinėmis organizacijomis. Padidėjęs viešojo valdymo kompleksiskumas sąlygoja, kad prie viešojo valdymo proceso prisijungia vis daugiau veikėjų. Dominuoja tarpsektorinis bendradarbiavimas, į kurį įtraukiami ir NVO atstovai, taip skatinamas visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmime, didinama atsakomybė, skaidrumo politika. Pripažįstama, jog NVO ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimas naudingas abiem pusėm. Bendradarbiavimas suteikia didesnes galimybes sklandžiau įgyvendinti tikslus, tenkinti visuomenės poreikius, suteikiantis galimybę dalintis ribotais ištekliais (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Remiantis nacionalinės nevyriausybinių organizacijų koalicijos inicijuotu projektu, NVO yra apibrėžiama kaip valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų nepriklausomas ir savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas. Tačiau NVO nėra laikomos tokios organizacijos kaip:

- Politinės partijos, religinės bendruomenės, bendrijos;
- Šeimynos ir pelno siekiančių juridinių asmenų susivienijimai;
- Profesinės sąjungos, darbdavių organizacijos;
- Organizacijos, kurios nariai atitinkamos profesijos atstovai.

Įvairūs teisės aktai, įstatymai, poįstatyminiai aktai ir mokslinė literatūra, skirtingai apibrėžia nevyriausybinių organizacijų sampratą. Tačiau yra nustatyta tiksli riba, tarp NVO ir valstybės įsteigtų, valdomų verslo įmonių, profesinių susivienijimų. Teisės aktai, apibrėžia NVO ir valstybinių institucijų santykį, kur valstybinės įstaigos turi konsultuotis su NVO.

1.2. NVO valdymo modeliai

Bradshaw (2007) išskyrė dvi NVO valdymo modelio tipologijas:

1. Nusistovėjusi inovatyvi: žymi organizacijos nuoseklumo, valdymo tradicijų išlaikymo ir atvirumo pokyčiams ir inovacijoms, gerinančioms veiklos efektyvumą ir skatinančioms fundamentalius socialinius pokyčius, laipsnį.
2. Paviene (angl. *unitary*) pliuralistinė: nurodo NVO valdymo modelio pritaikymą pavienei organizacijai arba tarpusavyje susijusių organizacijų ir suinteresuotųjų šalių tikslui.

Pagal šias tipologijas Bradshaw ir kt. (2007) suklasifikavo plačiai analizuojamus NVO valdymo modelius:

- Pavienei organizacijai būdingas valdymas, grindžiamas stabilumo ir nusistovėjusios veiklos organizavimo išsaugojimo vertybėmis.
- Pavieneje organizacijoje taikytinas valdymas, orientuotas į inovacijų diegimą.
- Status quo valdyme saugantis modelis, reprezentuojantis daugialypių grupių, įvairių asociacijų interesus.
- Įvairių suinteresuotųjų šalių ir organizacijų sąveikos modelis, pasižymintis lanksčia struktūra ir atvirumu inovacijoms (žr. 2 pav.).

	Pavienės		
Status quo	Politikos valdymo	Anterprenerinis modelis	Pokyčiai ir inovacijos
	Atstovaujamosios valdybos modelis	Besiformuojančios tinklaveikos modelis	
	Pliuralistinė		

2 pav. NVO valdymo modeliai (Mikolaitytė, Mejer 2012, p. 59 pagal Bradshaw ir kt. 2007)

Carver (1990) išplėtotas ir vienas svarbiausių NVO valdymo modelių yra politikos valdymo modelis (angl. *policy governance model*). Jo esmė yra valdybos ir samdomų darbuotojų galių atskyrimas. Powell (1995), Wright (1992) aiškina, kad reikia aiškiai atskirti šių grupių funkcijas. Valdyba atsakinga už organizacijos valdymą, strategijų įgyvendinimą ir atskaitomybę suinteresuotoms šalims. Eiliniai NVO darbuotojai prisiima atsakomybę už strategijų įgyvendinimą. John ir Miriam Carver (2006) teigia, kad nevyriausybinų organizacijų politikos valdymo modelio pagrindą sudaro dešimt pagrindinių principų:

1. Pasitikėjimas valdyba. NVO valdyba yra pagrindinis organizacijai atstovaujantis organas, sudarytas iš asmenų, kuriems šių galių patikėjo suinteresuotos šalys, nesančios valdybos sudėtyje. Taigi valdyba turi rūpintis santykio su „tikraisiais organizacijos valdytojais“ įtvirtinimu, palaikymu ir apsauga.
2. Valdyba turi vieningą poziciją. Valdybos vieningos pozicijos turėjimas leidžia priimti patikimus sprendimus. Valdyba yra grupė, o ne pavienių asmenų visuma. Tačiau valdybos narių nuomonių įvairovė turi būti gerbiama ir skatinama. Nesant vienbalsiam pritarimui, priimti sprendimai turi būti gerbiami ir vykdomi.
3. Valdybos sprendimai daugiausia yra politiniai. Valdybos politika turi įkūnyti šio organo nuostatas, įsipareigojimus, vertybes, viziją. Valdybos priimami sprendimai susiję su organizacijos veiklos rezultatais, vykdomojo personalo veiklos priemonėmis, valdybos ir darbuotojų sąveika (galios delegavimu, darbuotojų veiklos vertinimu) ir valdymo procesais (atskaitomybe, valdymo filosofija).
4. Valdyba formuoja politiką pradėdama nuo plačiausių ir pereidama prie siauresnių klausimų.
5. Valdyba turi apibrėžti ir deleguoti, o ne reaguoti ir patvirtinti, nes smulkių veiklų vykdymas apsunkina valdymą.

6. Rezultatų nustatymas yra pagrindinė valdybos atsakomybė. Pagrindiniu NVO siekinių arba rezultatų nustatymas turi būti vykdomas atsargiai ir išmintingai.
7. Valdybos vykdoma darbuotojų veiklos priemonių kontrolė grindžiama apribojimais, o ne nurodymais. Rezultatų ir priemonių atskyrimas leidžia valdybai koncentruotis ties organizacijos politika. Tačiau valdyba turi būti atskaitinga už organizacijos veiklą, todėl geriausias būdas tai užtikrinti yra nustatyti apribojimus.
8. Valdyba privalo aiškiai atskirti savo veiklos procesus ir rezultatus nuo visos organizacijos. Tokie procesai pirmiausia apima valdybos elgesį, funkcijų vykdymą ir vertinimą, todėl būtina sukurti savo veiklos principus.
9. Valdyba privalo palaikyti ryšius su administravimo personalu.
10. Vykdomojo personalo veikla turi būti reguliariai stebima ir vertinama, bet tik laikantis organizacijos taisyklių.

Praktiniam šio modelio veikimui, turi būti ilgalaikis planavimas. Aiškus vaidmenų padalijimas. Šiam valdymo modeliui būdingas vidinis atskaitingumas. Weiner (1998) pastebi, kad politinio valdymo modelyje slypi rizika, kad valdyba, nustatydamą organizacijos tikslus ir rezultatus, vadovausis ne tik viešuoju, kiek privačiuoju interesu, o perdėtas veiklos produktyvumo siekimas neatsižvelgs į taikomas priemones. Herman (1995) teigia, kad politikos valdymo modelis nuvertina bendradarbiavimą, o ne pavaldumu grįstą valdymą, kuri labiau tinka mažesnėms organizacijoms (Mikolaitytė, Mejer 2012, p. 60).

Tiesioginiu pagrindinių suinteresuotųjų šalių atstovų dalyvavimu nevyriausybinių organizacijos valdyboje yra grindžiamas atstovaujamosios valdybos modelis (angl. *Representative Board Model*). Lyginant su politikos formavimo modeliu, čia valdybos galios yra decentralizuotos ir perskirstytos įvairiems nevyriausybiniame organizacijoje veikiantiems komitetams. Valdybos narių paskirstymo ar rinkimo procedūros yra griežtai apibrėžtos. Bradshaw ir kt. (2007) teigimu, vienas iš modelių trūkumų yra energijos išskaidymas tarp didelio skaičiaus komitetų ir veiklų, galintis sąlygoti menką valdybos našumą. Kad realizuoti atstovaujamosios valdžios modelį būtinas raštiškas susitarimas. Šio modelio atskaitomybės procesas, apima tiek vidinę, tiek išorinę orientaciją, t.y. atskaitingumą tiek organizacijos nariams, tiek išorinėms suinteresuotoms šalims, kurių interesus atstovauja valdybos nariai (Mikolaitytė, Mejer 2012, p. 60)

Su korporacijų valdymu labiau nei politinis valdymo modelis siejamas antreprenerinės valdybos modelis (angl. *Entrepreneurial Board model*). Šis valdymo modelis gali būti apibūdinamas kaip organizacijos efektyvumo skatinimas, siekiant užtikrinti investicijų grįžtamumą. Šis modelis yra grindžiamas socialinių dalininkų arba rėmėjų interesais (Mikolaitytė, Mejer 2012, p. 60). Bradshaw ir kt. (2007) teigimu šis modelis yra gana atviras inovacijoms, nors kita vertus, toks

valdymas pasižymi trumpalaikiu planavimu. Tokių NVO veiklos idėja grindžiama galimybe gauti naudą kuriant gerovę kitiems. Mikolaitytės ir Mejer (2012) teigimu, antreprenerinio valdymo modelyje reikšmingą vaidmenį vaidina išorinės funkcinės atskaitomybės paramos gavėjams arba rėmėjams, susijusi su atsiskaitymu dėl resursų panaudojimo ir neabejotinos įtakos, ir įgyvendinama tokiomis atskaitingomis formomis kaip veiklos vertinimas, finansinės dalykinės ataskaitos. Tuo tarpu funkcinė atskaitomybė paslaugų gavėjams, yra žema (Ebrahim, 2003).

Dar vienas NVO valdymo modelis – tinklaveikos (angl. *cellular*). Šis modelis pasižymi tarp institucine sąveika ir inovacijomis. Tokios NVO yra sudarytos iš junginių, kurie gali veikti pavieniui, tačiau sąveikaudami suformuoja veiksmingesnį ir labiau konkurencingą organizacinį mechanizmą. Bradshaw ir kt. (2007) teigimu, šis priklausomybės ir nepriklausomybės derinys įgalina tinklinės organizacijos formas kurti ir dalintis žiniomis, kurios sukuria nuolatinės inovacijas. Tinklaveika valdoma NVO, pasižymi didesne išteklių mobilizacija, dalijimosi informacija, strateginiu koordinavimu, dalijimosi kaštais, turi didesnę galią daryti poveikį politiniams sprendimams. Tinklaveika pasižymi keturiomis skirtingomis organizacijų formomis:

- Skėtinės.
- Tarptautinės nevyriausybinės organizacijos, tikslinės paskirties tinklai.
- Grupuočių arba frakcijos.
- Valdymo tinklai (Willets 2004, p. 131).

Tinklaveikos modelis siejamas su įvairių grupių bendradarbiavimu, naudojant įvairias inovatyvias informacines technologijas. Šių technologijų naudojimas leidžia efektyviai ir greitai informuoti organizacijos narius, bei suinteresuotas šalis, bet ir nereikalauja didelių investicijų. Bradshaw ir kt. (2007) teigimu, esant šiam valdymo modeliui išskiriami keli valdybos susirinkimų tipai:

- kasmetinis visuotinis susirinkimas,
- vizijai nustatyti skirtas susirinkimas,
- du kartus metuose vykstantis valdybos narių susirinkimas-telekonferencija,
- dialogai ir tinklaveika tarp oficialių susirinkimų,
- opurtunistiniai, tinkliniai susirinkimai.

Tinklaveikos valdymo modelis yra besiformuojantis modelis, kuris pasižymi lanksčia struktūra, kas leidžia lengvai sudaryti naujas grupes iškilusioms problemoms spręsti. Valdyba šiame modelyje veikia kaip stebėtojas, neatliekantis kontrolės funkcijos. Tokio valdymo modelio pagrindą sudaro bendradarbiavimas kuriant ir veikiant tinkluose (Bradshaw ir kt. 2007).

Bradshaw ir kt. (2007) norėdami įveikti esamų modelių trūkumus pasiūlo alternatyvųjį – mišrųjį (angl. *hybrid*) modelį, kuris leidžia NVO keisti valdymo modelius atsižvelgiant į

suinteresuotųjų šalių poreikius. Skirtingos suinteresuotos grupės vertina skirtingus modelių bruožus, todėl valdymas turi būti lankstus ir siekti išlaikyti pusiausvyrą tarp NVO, privataus sektoriaus ir valdžios institucijų poreikių įvairovės (Ronalds 2010, p. 2). Mišriajam modeliui būdingas vaidmenų aiškumas, orientacija į verslumo skatinimą, įvairių suinteresuotųjų šalių dalyvavimas ir prisitaikymas prie besikeičiančios aplinkos. (Mikolaitytė, Mejer 2012, p.62).

1.3. Jaunimo nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo viešosios politikos procese reikšmė

Nevyriausybinės jaunimo organizacijos vienija jaunas žmones pagal jų interesus (pvz. menas, ekologija, noras padėti kitiems ir pan.). Tokios organizacijos savo veiklą organizuoja skyrių pagalba, kuriuos steigia rajonuose. Organizacijų padaliniai vienijami regioninių jaunimo organizacijų sąjungos (RJOT), gali atstovauti savo organizaciją vietos valdžios viešosios politikos formavime. Dauguma jaunimo nevyriausybinių organizacijų vienijasi į nacionalines jaunimo organizacijas kaip, pavyzdžiui Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LIJOT). Šių organizacijų pagalba jauni žmonės atstovauja jaunimo interesams bei formuoja jaunimo politiką vietos viešosios politikos procese.

Tokios nevyriausybinės jaunimo organizacijos, jaunam žmogui gali suteikti neformalų ugdymą: užsiėmimai, seminarai, paskaitos, stovyklos, renginiai ir kitos veiklos. Tai sudaro vertybių ugdymas, socialiniai įgūdžiai, informacija ir teorija bei kiti dalykai, kuriuos gali pasiūlyti jaunimo nevyriausybinių organizacijų (JNVO). Organizacijų svarba visuomenėje nuolat didėja. Auga ir neformalaus ugdymo reikšmė. Jaunas žmogus dalyvaujantis JNVO veikloje gauna ne tik socialinių įgūdžių, bet ir kuria savo ateities perspektyvą, karjerą.

Pagrindinis JNVO uždavinys ir prioritetas, atstovauti savo narių, savanorių ar tam tikros socialinės grupės interesams. Įvairios pilietinės akcijos, bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis, dalyvavimas viešojoje politikoje, tai priemonės pasiekti organizacijos tikslams, ugdyti pilietiškumą, atsakomybę už save ir valstybę. JNVO nėra formalios įstaigos. Jose, visų pirma, yra erdvė, kurioje kiekvienas gali atrasti sau įdomią veiklos nišą.

Jaunimo nevyriausybinių organizacijų vaidmuo (nevyriausybinių organizacijų veikla) Lietuvoje vis auga, o jų dalyvavimas viešosios politikos procesuose darosi vis aktyvesnis ir turintis vis didesnę reikšmę. Išskiriami įvairūs nevyriausybinių organizacijų bruožai, kurie nurodo kuo nevyriausybinių organizacijų yra reikšmingos ir naudingos visuomenei viešosios politikos procese. Akcentuojama NVO nauda visuomenėje taip skatinant bendradarbiavimą ne tik su vietos gyventojais, bet ir su vietos savivalda (Šimašius, 2007).

Jaunimo nevyriausybinių organizacijų veiklos sritys yra labai įvairios, jos apima ne vieną skirtingą veiklos sritį, funkcijas. JNVO įgyvendinamoms veikloms didelę įtaką daro narių skaičius. Nevyriausybinių organizacijų atliekama veikla yra svarbi, kai yra sprendžiamos bendruomenėje iškilusios problemos.

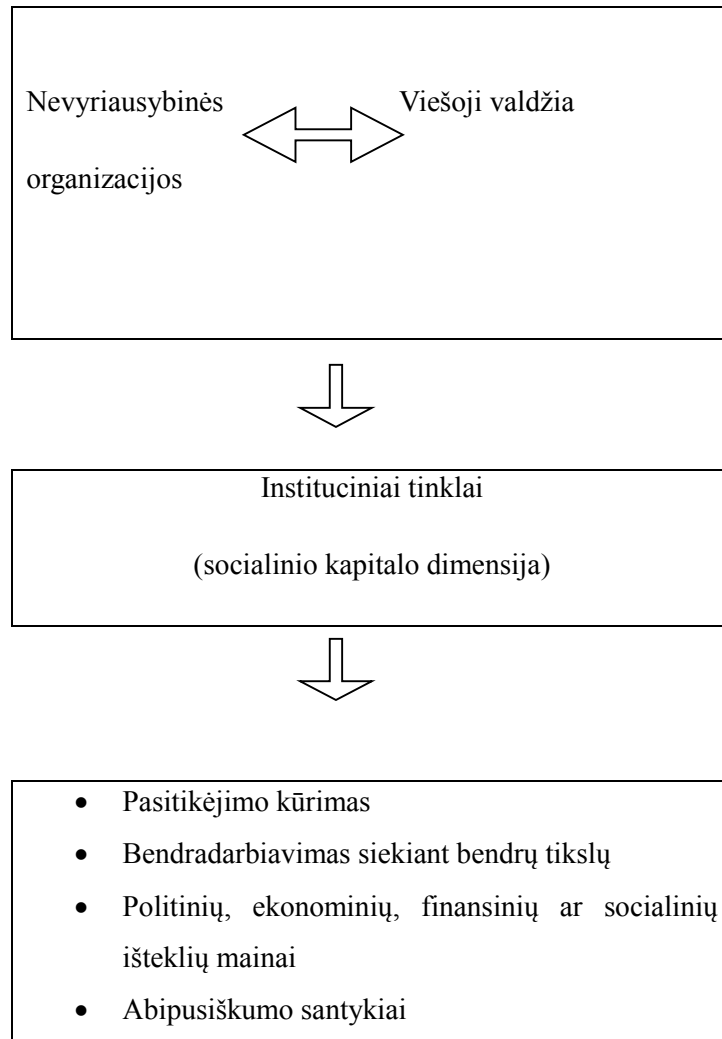
Nevyriausybinių organizacijų privalumai išskiriami sprendžiant iškilusias problemas:

- Kūrybiškumas ir iniciatyvumas, kuriant partnerystės tinklus;
- Kūrybiškumas, sprendžiant kritines problemas;
- Siekis bendradarbiauti su vietos savivaldybėmis.

Novatoriškumas taikant problemų sprendimų būdus šioms organizacijos suteikia galimybę kitu aspektu pažvelgti į viešosios politikos procesą. Pagrindinė veiklos kryptis, šių organizacijų yra socialinės krypties. Vienas iš pagrindinių NVO bruožų yra nuolatinis savo narių, visuomenės grupių, interesų atstovavimas ir tarpininkavimas, tai yra viena iš svarbiausių nevyriausybinių organizacijų atliekamų funkcijų. Valstybinės institucijos dažnai yra nepajėgios tenkinti visų piliečių interesų ir poreikių, todėl nevyriausybines organizacijas tampa labai svarbios reiškiant ir įgyvendinant atskirų visuomenės grupių interesus, dalyvaujant vietos politiniame procese. NVO atliekamos funkcijos apibūdinamos kaip pilietinės visuomenės funkcijos, nes nevyriausybines organizacijas įgalindamos individus išreikšti savo nuomonę, skatina esminių pilietinių teisių realizavimą. Todėl NVO įtraukimas į valstybės ir savivaldybių funkcijų įgyvendinimą yra svarbus, nes skatinamas pilietinis dalyvavimas, visuomeninė kontrolė, viešumas stiprinant demokratiją bei gerinant socialinę politiką (Krikščiūnienė, 2008).

Nevyriausybinių organizacijų funkcijų reikšmė vietos valdyme yra didelė. Šios jaunimo organizacijos yra reikalingos ir svarbios vietos savivaldos viešosios politikos formavime, dėl savo inovatiškumo, operatyvumo sprendžiant problemas, nereikalaujant daug išlaidų. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas viešosios politikos formavime dažnai yra neatsiejamas nuo visuomenės nuomonės ir poreikių išaiškinimo.

Nevyriausybinių organizacijų ir viešosios valdžios sąveikos rezultatas yra institucinių tinklų susiformavimas, sudarantis prielaidas pasitikėjimui, bendradarbiavimui kurti bei skatinantis įvairių išteklių mainus. J. Bučaitė ir I. Ambotaitė-Mazeliauskienė (2005), išanalizavusios teorines pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo išvalgas, suformavo bendrąją pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schemą (1 pav.).

3 pav. Loginė pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schema (Bučaitė ir Ambotaitė-Mazeliauskienė 2005, p. 74-82)

Vis auganti piliečių įtaka pereinant nuo informavimo į aktyvų dalyvavimą didina įtampą kuriant politiką, demokratinėje valstybėje turi būti vienokie ar kitokie valdžios ir piliečių santykiai. Vystantis demokratijai pilietinė visuomenė reikalauja vis didesnio atvirumo ir aiškumo. Pastaraisiais metais ryškėjanti tendencija - valdžios sektoriui tampa vis svarbesnis visuomenės atsakas į jų vykdomą veiklą. Remiantis M. Gramberger (2001) teorijomis, galima teigti, kad ši tendencija įtakoja tokius faktorius:

- stipresnė viešoji politika. Stipresnis valdžios ir piliečių ryšys paskatina juos skirti daugiau laiko ir pastangų politinėms problemoms, tuo pasinaudodama valdžia gali kurti geresnę politiką ir vėliau ją įgyvendinti;

- didesnis pasitikėjimas valdžios institucijoms. Informacija, konsultacija ir aktyvus dalyvavimas suteikia piliečiams, organizacijoms galimybę susipažinti su valdžios atstovų planais, pareikšti savo nuomonę ir kad ji būtų išgirsta, bei įdėti savo indėli sprendimų priėmime. Valdžios atvirumas tik padaro ją labiau vertą piliečių tuo pačiu ir Nevyriausybinių organizacijų pasitikėjimo;
- stipresnė demokratija. Stiprinant tarpusavio santykius auga pasitikėjimas bei dalyvavimas viešojoje sferoje: politiniuose debatuose, balsavime, ir t.t. Visa tai veda į stipresnę demokratiją .

Piliečių įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą būtų efektyvesnis, naudingesnis, jeigu vietos valdžios institucijos, vadovaudamosi įstatymų nustatytais principais, imtųsi didesnės atsakomybės ir laikytų pareigą priimti sprendimus kartu su piliečiais bei jų grupėmis, kitaip tariant demokratijos principu. Dažniausiai pastebimas priešingas vaizdas, nes įvairių savivaldybių institucijos neturi aiškios vizijos, su kokiomis organizacijomis bendradarbiauti bei galiausiai kurių organizacijų pasiūlymus laikyti bendra piliečių ir nevyriausybinių organizacijų atstovų pozicija. Dar kartą išryškėja vieningos ir aiškios bendradarbiavimo sistemos nebuvimas tarp skirtingų sektorių. Greta išryškėja tam tikra problema, kuri grindžiama teoriniu aspektu t.y., nevyriausybinių organizacijų ir jų atstovų bei savivaldybių bendradarbiavimas dažnai yra sumaišomas su bendru atstovavimu visuomenei. NVO ir jų atstovai nuolatos teigia, jog gali padėti savivaldybėms priimant tam tikrus ir esminius sprendimus, nes jos atstovauja piliečius ir žino visuomenines problemas, tačiau bendradarbiavimo problema arba bendradarbiavimo nebuvimas tarp NVO ir vietos savivaldybių pagilėja, jog remiantis LR asociacijų įstatymu, galima įregistruoti tokią asociaciją, kurią sudaro trys asmenys, o fondui ar viešajai įstaigai įsteigti, užtenka ir vieno fizinio arba juridinio asmens. Pažymima, kad NVO teisėtumas atsiranda ne dėl organizacijos narių kiekio, o priešingai, iš noro bei vykdomos veiklos, kuria siekiama atkreipti dėmesį į konkrečius visuomenės poreikius ir juos tenkinti (Šilinskytė, 2013; Šimašius, 2007). Nevyriausybinių organizacijų ir jos vykdoma veikla, funkcijos, gali būti skaidrios ir patikimos tik tuo atveju, kai yra pateikiami realūs veiklos rezultatai. Bendra NVO sektoriaus pozicija viešosios politikos klausimais turėtų būti išreiškiama kaip įmanoma didesniu nevyriausybinių organizacijų atstovavimo principu, pasiremiant socialine politika (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Bendradarbiavimas, bendros pozicijos, tikslų ir lūkesčių vieningas siekimas turi būti ne tik, tarp nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybės, tačiau, būtent ir tarp pačių nevyriausybinių organizacijų, siekiant kurti vieningą NVO sistemą. Tokiu būdu mažinama tarpusavio konkurencija bei gerinama visuomenės socialinė pozicija. Būtent nevyriausybinių organizacijų turi visas teises ir galimybes iškelti svarbiausias problemas viešai ir imtis bei ieškoti jų sprendimo būdų, tam tikros

veiklos vykdymo, formuojant socialinę politiką. Kitaip tariant, subsidiarumo principas, kai atitinkamų problemų sprendimo iniciatyvos imasi ne vietos valdžios institucija, o nevyriausybinės organizacijos ir gyventojai (Zaleskienė, Rutkauskienė, 2003). Nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su vietos savivaldybėmis (savivalda) gali būti plėtojamas ir pavienių organizacijų iniciatyva. Svarbu, jog abipusis bendradarbiavimas būtų suprantamas kaip NVO išteklių ir gebėjimų panaudojimas, vietos savivaldybės vykdomoms funkcijoms atlikti, konkrečiai pačių nevyriausybinių organizacijų išgalėmis. Tačiau NVO atstovavimą reikėtų vertinti kaip tiesioginę galimybę vietos savivaldybėms suprasti bendrą nevyriausybinių organizacijų nuomonę. Todėl nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su savivaldybėmis, tarsi turėtų būti garantas, užtikrinantis bendradarbiavimą, komunikavimą su didžiąja dalimi NVO, bei pasitelkiant skėtines (ne) formalias koalicijas, veikiančias vietos savivaldybės teritorijoje (Žalimienė, Rimšaitė, 2007; Kėrytė, 2014).

Svarbu, kad nevyriausybinė organizacija, bendradarbiavimo pagrindu siūlydama įvairius sprendimus arba struktūrinius pakeitimus, kurie aktualūs visam sektoriui, turi prisiimti už tai kolektyvinę atsakomybę. Svarbi susivienijimo nauda bendradarbiavimui. Susivienijusios NVO eliminuoja galimybes dominuoti stipriosioms organizacijoms, užkertama kelią neadekvačių vienos ar kelių organizacijų, neturinčių kompetencijos konkrečioje viešosios politikos srityje, siūlymų teikimui arba sprendimų priėmimui savivaldos institucijose. Tuo būdu, savivaldybės bendradarbiaudamos su tinklinėmis organizacijomis yra tikros, kad siūlomi sprendimai paremti, aptarti organizacijų daugumos iniciatyva. Todėl yra sudaroma galimybė racionaliau, efektyviau plėtoti nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybės bendradarbiavimą, gerinant NVO įvaizdį, kurti (ne) formalias NVO koalicijas. Sąjungos yra viena iš pagrindinių galimybių praktiškai, teisiškai atstovauti NVO interesams. NVO koalicija, turi siekti į savo ratą įtraukti kuo daugiau panašioje srityje veikiančių organizacijų, taip sukurti stipresnę ir atstovavimo principu pateikiamą poziciją vietos valdžios institucijoje bei siekti formuoti skaidrią socialinę politiką (Mikolaitytė, Mejerė, 2012). Suvienijus NVO arba susivienijus nevyriausybiniams organizacijoms yra suteikiama galimybė kurti atstovavimo mechanizmus ir plėtoti veiklą, didinant teikiamos veiklos efektyvumą. Nustatyta, jog efektyvios ir optimalios nevyriausybinių organizacijų platformos, pasižymi tokiomis savybėmis kaip:

- Stipriu socialiniu kapitalu;
- Gerais vadovavimo įgūdžiais;
- Abipusiai naudinga partneryste su valdžios institucijomis.

Taip yra skatinamas didesnis bendradarbiavimas tarp NVO ir savivaldybių ir jų dalyvavimas viešosios politikos procese. Organizacijos, kurios jau yra susivienijusios, remiasi dinamiška naryste ir struktūra. Tokios NVO jau yra įgudusios tobulėjimo ir demokratinų sprendimų priėmimo ir proceso vykdymuose, kitaip tariant turi darbinės ir politinės patirties. Užtikrinamas socialinio mokymosi modelio praktinis taikymas, įgalinantis žmones pačius kelti ir spręsti problemas. Tačiau narystė skėtinėse organizacijose ir jų kolektyvinė veikla, vienareikšmiškai turi apčiuopiamos naudos, nes gerėja informacijos prieinamumas, sklaida, finansinių išteklių stabilumas, vykdomos veiklos efektyvumas ir jos užtikrinimas, galiausiai stiprėja ir organizacijos įtaką vietos valdyme, didėja bendradarbiavimo pasitikėjimas, didinamas pasitikėjimas NVO sektoriumi. Asocijuota organizacijų struktūra veikia kaip vienas asmuo, todėl ji gali sujungti įvairius požiūrius ir suformuoti bendrą viziją, tikslus, atlikti organizacijas vienijančią ir joms atstovaujančią funkciją (Šaparnis, 2008; NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

1.4. Nevyriausybinių jaunimo organizacijų dalyvavimas savivaldybės viešosios politikos procese

Piliečių įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą būtų efektyvesnis, naudingesnis, jeigu vietos valdžios institucijos, vadovaudamosi įstatymų nustatytais principais, imtųsi didesnės atsakomybės ir laikytų pareigą priimti sprendimus kartu su piliečiais bei jų grupėmis, kitaip tariant demokratijos principu. Dažniausiai pastebimas priešingas vaizdas, nes įvairių savivaldybių institucijos neturi aiškios vizijos, su kokiomis organizacijomis bendradarbiauti bei galiausiai kurių organizacijų pasiūlymus laikyti bendra piliečių ir nevyriausybinių organizacijų atstovų pozicija. Dar kartą išryškėja vieningos ir aiškios bendradarbiavimo sistemos nebuvimas tarp skirtingų sektorių. Greta išryškėja tam tikra problema, kuri grindžiama teoriniu aspektu t.y., nevyriausybinių organizacijų ir jų atstovų bei savivaldybių bendradarbiavimas dažnai yra sumaišomas su bendru atstovavimu visuomenei. NVO ir jų atstovai nuolatos teigia, jog gali padėti savivaldybėms priimant tam tikrus ir esminius sprendimus, nes jos atstovauja piliečius ir žino visuomenines problemas, tačiau bendradarbiavimo problema arba bendradarbiavimo nebuvimas tarp NVO ir vietos savivaldybių pagilėja, jog remiantis LR asociacijų įstatymu, galima įregistruoti tokią asociaciją, kurią sudaro trys asmenys, o fondui ar viešajai įstaigai įsteigti, užtenka ir vieno fizinio arba juridinio asmens. Pažymima, kad NVO teisėtumas atsiranda ne dėl organizacijos narių kiekio, o priešingai, iš noro bei vykdomos veiklos, kuria siekiama atkreipti dėmesį į konkrečius visuomenės poreikius ir juos tenkinti (Šilinskytė, 2013; Šimašius, 2007). Nevyriausybinių organizacija ir jos vykdoma veikla, funkcijos, gali būti skaidrios ir patikimos tik tuo atveju, kai yra pateikiami realūs veiklos rezultatai. Bendra NVO sektoriaus pozicija viešosios politikos klausimais turėtų būti išreiškiama kaip

įmanoma didesniu nevyriausybinių organizacijų atstovavimo principu, pasiremiant socialine politika (NVO informacijos ir paramos centras, 2013).

Bendradarbiavimas, bendros pozicijos, tikslų ir lūkesčių vieningas siekimas turi būti ne tik, tarp nevyriausybinių organizacijų ir vietos savivaldybės, tačiau, būtent ir tarp pačių nevyriausybinių organizacijų, siekiant kurti vieningą NVO sistemą. Tokiu būdu mažinama tarpusavio konkurencija bei gerinama visuomenės socialinė pozicija. Būtent nevyriausybines organizacijas turi visas teises ir galimybes iškelti svarbiausias problemas viešai ir imtis bei ieškoti jų sprendimo būdų, tam tikros veiklos vykdymo, formuojant socialinę politiką. Kitaip tariant, subsidiarumo principas, kai atitinkamų problemų sprendimo iniciatyvos imasi ne vietos valdžios institucija, o nevyriausybines organizacijas ir gyventojai (Zaleskienė, Rutkauskienė, 2003). Nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su vietos savivaldybėmis (savivalda) gali būti plėtojamas ir pavienių organizacijų iniciatyva. Svarbu, jog abipusis bendradarbiavimas būtų suprantamas kaip NVO išteklių ir gebėjimų panaudojimas, vietos savivaldybės vykdomoms funkcijoms atlikti, konkrečiai pačių nevyriausybinių organizacijų išgalėmis. Tačiau NVO atstovavimą reikėtų vertinti kaip tiesioginę galimybę vietos savivaldybėms suprasti bendrą nevyriausybinių organizacijų nuomonę. Todėl nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su savivaldybėmis, tarsi turėtų būti garantas, užtikrinantis bendradarbiavimą, komunikavimą su didžiąja dalimi NVO, bei pasitelkiant skėtines (ne)formalias koalicijas, veikiančias vietos savivaldybės teritorijoje (Žalimienė, Rimšaitė, 2007; Kėrytė, 2014).

1.5. Viešosios politikos: samprata ir struktūra

Raipa (2002), viešąją politiką apibūdino kaip valstybės valios išraišką valdžios veikla ir tos veiklos priežastys, sprendimų priėmimo ir jų įgyvendinimo motyvacija. Terminas viešoji politika dažniausiai vartojamas apibūdinant valdžios institucijų, oficialių asmenų elgseną, veiksmus, veiklos krypties pasirinkimą ir praktinį jo įgyvendinimą politikos procese. Oficialiai viešosios politikos terminas pradėtas vartoti XX a. septintojo dešimtmečio pabaigoje, kai viešosios politikos funkcijos, metodai ir procedūros buvo pripažintos daugelyje šalių, o pati viešoji politika tapo savarankišku procesu. Viešoji politika- tai atsakas į visuomenės grupių poreikius, reikalavimus, interesus, jų biurokratinio personalo veikla. Viešosios politikos veiklos kryptis geriausiai išreiškia priimami sprendimai. Sprendimai daro įtaką teisėkūrai, potvarkiams, administracinio reguliavimo taisyklėms.

Viešoji politika gali būti pozityvi ir negatyvi. Negatyvi forma pasireiškia tada, kai valdžios institucijos yra nepakankamai aktyvios ir būtiniems sprendimams neužtenka taisyklių, nutarimų ar aktų. Pozityvi remiasi teisėkūra, įstatymų autoritetu. Viešoji politika turi turėti strateginę,

pagrindinę veiklos kryptį. Moderniojoje visuomenėje viešoji politika yra nuolat besikaičiantis procesas. Besikeičianti politinė aplinka, viešąją politiką daro lanksčią ir įvairią. Viešoji politika, gali būti įvairiai klasifikuojama. Pagal tikslus, įgyvendinimo formas. Yra autorių kurie viešąją politiką skirsto į savarankišką ir procedūrinę. Savarankiška viešoji politika- tai valstybės institucijų veikla, kai tos institucijos gali savarankiškai atlikti su politikos įgyvendinimu susijusias funkcijas, pavyzdžiui tiesiogiai paskirstyti lėšas, interesų grupėms, nustatyti kainas. Procedūrinė politika – organizacinė viešoji politika, kaip pavyzdžiui atsakomybės paskirstymas, politikos taisyklių ir normų parengimas ir laikymasis.

Pagal įtaką visuomenei, viešoji politika skirstoma į rūšis:

- Reguliavimo- tam tikri apribojimai, limitai, taisyklės individų ar jų grupėms.
- Paskirstymo- paslaugų ir paramos įvairioms grupėms išdėstymas, skirstant viešuosius fondus.
- Susireguliuojimo- draudžia ir reguliuoja procesus.
- Perskirstymo- tai valdžios parengtos priemonės, padedančios pakeisti pajamų, laisvių, vertybių išdėstymą, tarp visuomenės grupių (Dye, 1995, p. 2-4).

Viešoji politika dar gali būti apibūdinama kaip materialinė ir simbolinė. Materialios politikos vartotojams yra suteikiama tam tikrų materialinių išteklių, naudos ar valdžios. Simbolinė politika neturi išteklių, todėl ji traukia visuomenę ilgai puoselėjamosiomis vertybėmis, idėjomis ir nuostatomis.

Taip pat viešoji politika gali būti skirstoma pagal problemų sprendimą Kolektyviai ir individualiai. Pavyzdžiui saugumo klausimai yra sprendžiami tik kolektyviai. Individualus aprūpinimas yra padalytas atskiroms grupėms, bendruomenėms ir individams. Viešoji politika, gali išreikšti pagrindines doktrinas konservatyvizmą ir liberalizmą. Liberali politika dažniausiai padaro pradžią socialinių ir ekonominių santykių reguliavimui, socialinių programų skatinimo priemonėms. Konservatyvi politika dažniausiai kreipia dėmesį į politikos keitimo priemones ir lemia lėtą eiga bei pasikeitimus. Šios krypties viešosios politikos pozicijos nėra labai skirtingos ir remiasi bendravimu ir susitarimu.

Vertinant viešąją politiką kaip reikalingą valdžios elementą, įvairių interesų grupių ir atskirų asmenų veiklą, sprendžiant visuomenei aktualias problemas, pasirenkant alternatyvas, priimant sprendimus ir juos įgyvendinant, svarbu suprasti politinio proceso struktūrą. Politikos mokslų specialistai, bandydami struktūrizuoti politikos procesą, kaip atskaitos tašką dažnai pasirenka politines sistemas ir, konstruodami politikos schemas bei modelius, išskiria įvairias reikalingas politikos dimensijas bei lygmenis (Raipa 2002 m. p.12).

Suprasti politikos struktūrą, labai svarbu. Tuo siekiama koordinuoti interesų grupių veiksmus, valdant ir skirstant programų įgyvendinimą. Paprastai yra išskiriami šie politikos struktūros elementai (1 lentelė):

1 lentelė. Viešosios politikos elementai.

1. Vertybių paskirstymas2. Netiesioginės vertybės3. Resursų perdislokavimas4. Poveikis gautas tiesioginių išlaidų dėka5. Papildomos išlaidos realizuojant viešąsias programas6. Nauda, gauta apribojimų, licencijų, reguliavimų dėka7. Simbolinės išlaidos viešojoje politikoje8. Piliečių dalyvavimas9. Nesėkmes viešojoje politikoje

Anot Raipos (2002), vienas svarbiausių viešosios politikos elementų yra materialinių vertybių paskirstymas konkretiems viešiesiems tikslams įgyvendinti. Valdžia nustato prekių ir paslaugų prioritetus, kurie teikia visuomenei tiesioginę naudą. Tik valdžia gali priimti sprendimą leisti naudotis resursais vienai ar kitai grupei visuomenėje. Paminėtosios veiklos sritys generuoja naujas vertybes, naudas, kurias dažniausiai sunku indentifikuoti, nors jos yra gana reikšmingos viešosios politikos rezultatams. Antrasis viešosios politikos struktūrinis elementas gali būti kaip tam tikros netiesioginės vertybės, kurias lemia pirmojo viešosios politikos elemento netiesioginė nauda. Netiesioginė nauda gali padėti gerinti sprendimų priėmimų kokybę, demokratinių santykių plėtrą, daryti įtaką viešųjų institucijų veiklos produktyvumui, kultūrinių galimybių sklaidai. (Raipa 2002, p. 13) Sprendimai nukreipti į kuriuos nors visuomenės grupės subsidijavimą yra trečiasis viešosios politikos elementas. Ketvirtasis viešosios politikos elementas apima naudą gautą tiesioginių išmokų dėka. Šių išlaidų išraiška yra pinigine. Penktasis viešosios politikos elementas suformuoja nuomonę apie netiesioginių išlaidų modelį. Šis modelis lemia valdžios institucijų tiesioginės naudos siekimą, įgyvendinant viešąsias programas ir projektus. Nauda- šeštasis politikos komponentas. Ją visuomenės nariai gauna iš apribojimų, licencijų ir pan. Jų tikslas siekti potencialaus naudingumo, vartotojų ir gamintojų interesų suderinimo. Septintasis viešosios politikos elementas apibūdina simbolių skirstymų išlaidas. Taip pat ir jų gaunamą vertę. Tai yra susiję su tokiomis veiklos kryptimis kaip religija, ideologija, demokratija. Piliečių dalyvavimas- aštuntasis politinio proceso elementas. Šis elementas apima vertę, atsirandančių piliečiams įsitraukiant į politikos procesus ir pasirenkant kryptis kaip gerinti savo socialines ir ekonomines pozicijas. Būdų ir priemonių

pasirinkimas dalyvaujant politikoje padeda asmeniui išreikšti savo poreikius ir užsitikrinti savo socialinį statusą. Nesėkmės viešojoje politikoje – devintasis viešosios politikos elementas (Wade 1972, p. 12-15). Ryšį bendrame politikos kontekste, padeda suprasti politinio proceso struktūrizavimas. Jungiant visus politinio proceso elementus, bandoma nuodugniau ir tiksliau suprasti atskirų individų, grupių ir politinės sistemos santykius. Tai padeda derinant politinę pusiausvyrą ir įvairius interesus. Viešoji politika- organizuota, tiksli, ir programų parengimas ir racionalus jų įgyvendinimas, sprendžiant visuomenės problemas (Raipa, 2002).

2. NEVYRIAUSYBINIŲ JAUNIMO ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMAS VIEŠOSIOS POLITIKOS PROCESĖ

Jaunimo dalyvavimas viešosios politikos kontekste analizuojamas remiantis mokslininkų W. Parsons (2001) ir A. Raipos (2002) viešosios politikos termino apibūdinimais bei mokslininkų L. Schillemans ir M. Bouverne-De Bie (2005) pateikiamomis dalyvavimui viešojoje politikoje užtikrinti sąlygomis ir viešosios politikos etapais į kuriuos turi būti įtraukiami jaunimas (jaunimo NVO). Jaunimo NVO įsitraukimo į jaunimo politiką sąlygos ir priemonės išskiriamos ir analizuojamos remiantis Europos Komisijos Baltojoje knygoje „Naujas postūmis Europos jaunimui“ (2001) teiginiais, Jaunimo politikos pagrindų (Žin., 2003, Nr. 119-5406; 2005, Nr. 1445238, aktuali redakcija) ir kitais įstatymais, M. Gagne (2002) idėjomis apie jaunimo (jaunimo NVO) dalyvavimo lygius bei kitų autorių bei leidinių įžvalgomis. Kaip tvirtina J. Forbing (2005, p. 10) jaunimo ar jaunimo NVO dalyvavimas negali būti suprantamas siaurai, t.y. apsiriboti tik klausimais dėl jaunų žmonių įtraukimo į sprendimų priėmimą, nes tai kartu ir viešosios politikos mokslo srities klausimas. Todėl tikslinga būtų išanalizuoti jaunimo NVO dalyvavimą viešosios politikos kontekste. Užsienio ir Lietuvos mokslininkai terminą „viešojo politika“ apibrėžia kiek skirtingai. Mokslininkas W. Parsons (2001) šį terminą suskaido ir nagrinėja kaip du žodžius „viešojo“ ir „politika“. Pasak šio mokslininko labai svarbu gerai išsiaiškinti sąvoką „viešumas“, nes viešumo idėja pasikeitė tiek teorijoje tiek praktikoje. W. Parsons (2001, p. 19) viešąją erdvę apibūdina kaip tokią, kuri nėra privati ir individuali ir kuriai reikia valdžios arba visuomenės reguliavimo. Pasak A. Raipos (2002), viešojo politika dažniausiai apibūdinama kaip valstybės valios išraiška, valdžios veikla ir tos veiklos priežastys bei sprendimų priėmimas ir jų įgyvendinimas. Kitaip sakant, terminas viešojo politika dažniausiai vartojamas norint apibūdinti valdžios institucijų, oficialių asmenų elgseną, veiksmus bei veiklos kurso pasirinkimą ir praktinį jo įgyvendinimą politikos procese (Raipa, 2002, p. 11). Nagrinėjant dalyvavimą viešosios politikos kontekste reikėtų pabrėžti, kad A. Raipa (2002, p.12) dalyvavimą priimant sprendimus įvardija kaip vieną iš viešosios politikos elementų, o L. Schillemans, M. Bouverne-De Bie (2005) dalyvavimą įvardija kaip esminę sąlygą formuoti viešajai politikai. Pastarieji mokslininkai didesnę dėmesį skiria jaunimo ir jaunimo organizacijų dalyvavimui ir jų poveikio viešajai politikai nagrinėjimui. Taigi L. Schillemans ir M. Bouverne-De Bie (2005, p. 95) pateikia keletą sąlygų reikalingų dalyvavimui viešojoje politikoje užtikrinti:

1. Suteikta galimybė dalyvauti visuose viešosios politikos formavimo ir įgyvendinimo etapuose.
2. Dalyvavimas svarstant pagrindinius, o ne šalutinius klausimus.

3. Dalyvavimas turi apimti įsipareigojimą.

4. Dalyvavimas privalo turėti aiškų poveikį viešajai politikai.

Tie patys autoriai išskiria keturis viešosios politikos etapus ir kartu pabrėžia, kad į kiekvieną šio proceso etapą svarbu įtraukti jaunus žmones arba jaunimo organizacijų atstovus formuojant ir įgyvendinant jaunimo politiką:

1. Pasiruošimas darbui (darbotvarkės sudarymas) - sudaromi iniciatyviniai komitetai, rengiamos veiklos schemos, vertinami ankstesni jaunimo politikos planai.

2. Siūlymai (politikos formulavimas) - renkami duomenys apie jaunimo užimtumą, mokymąsi, laisvalaikio ir gyvenimo kokybę, sveikatą ir kt. bei suformuluojamos išvados, numatomi tikslai ir priemonės.

3. Grįžtamasis ryšys bei geriausio sprendimo paieška ir priėmimas – šiame etape didesnės žmonių grupės parengtos išvados ir tikslai yra perduodami iniciatyvinėms grupėms, kurias sudaro su jaunimu dirbantys arba jauni žmonės. Šiame etape dar vyksta koregavimas ir yra parengiamas jaunimo politikos planas, kuris turi būti perduotas jaunimo reikalų tarybai svarstyti ir galiausiai savivaldybės tarybai patvirtinti.

4. Įgyvendinimas. Šiame etape įgyvendinami parengto plano tikslai. Kiekvienais metais yra parengiamas metinis planas ir darbo ataskaita. Ne mažiau svarbu yra komunikuoti ir konsultuotis su suinteresuotomis šalimis įgyvendinant šį planą (Schillemans, Bouverne-De Bie, 2005, p. 95-97). Taigi norint kokybiškai ir efektyviai formuoti jaunimo politiką svarbu sudaryti nevyriausybinėms jaunimo organizacijoms galimybes įtakoti sprendimų priėmimą ir siekti, jog nevyriausybinių jaunimo organizacijų atstovai taptų ne tik viešosios politikos vartotojai, bet ir formuotojai bei įgyvendintojai.

Dalį jaunimo politikos formavimo ir įgyvendinimo valstybė yra perdavusi savivaldybėms. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2008, Nr. 113-4290) 7 straipsnis būtent ir įtvirtina, kad vaikų ir jaunimo teisių apsauga yra valstybės (perduotos savivaldybėms) funkcija. Lietuvos Respublikos Jaunimo politikos pagrindų įstatymo (Žin., 2003, Nr. 119-5406; 2005, Nr. 144-5238, aktuali redakcija) 8 straipsnis taip pat reglamentuoja jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą savivaldybėse:

1. Savivaldybės institucijos formuoja ir įgyvendina savivaldybės jaunimo politiką.
2. Savivaldybės institucijoms atlikti šią funkciją padeda savivaldybės jaunimo reikalų koordinatorius. Jis yra valstybės tarnautojas.
3. Savivaldybės tarybos sprendimu gali būti sudaroma nuolatinė (tarybos kadencijos laikotarpiui) ar laikinoji (atskiriems klausimams nagrinėti) savivaldybės jaunimo reikalų taryba.

Šie du įstatymai akcentuoja tai, kad savivaldybėse norint sėkmingai formuoti ir įgyvendinti jaunimo politiką turi būti sudaryta jaunimo reikalų taryba ir įsteigta jaunimo reikalų koordinatoriaus pareigybė. Ne mažiau nei nacionaliniame lygmenyje veikiančios institucijos formuojančios ir įgyvendinančios jaunimo politiką svarbios yra ir vietos lygmeniu veikiančios institucijos. Pagrindiniai jaunimo politikos veikėjai vietos lygmeniu: savivaldybės taryba, savivaldybės administracija ir jos institucijos, savivaldybės jaunimo reikalų taryba (sudaryta pariteto principu iš savivaldybės institucijų ir įstaigų bei jaunimo organizacijų atstovų), jaunimo organizacijų taryba, jaunimo iniciatyvos, nevyriausybines organizacijos, jaunimo tarnybos bei verslo sektorius. Savivaldybės taryba, savivaldybės administracija, savivaldybės institucijos. Savivaldybės institucijos atsakingos už jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą. Jaunimo politika apima skirtingas sritis tokias kaip: pilietiškumo ugdymas, švietimas, mokymas, mokslas, studijos ir ugdymas, neformalusis ugdymas, darbas ir užimtumas, apsirūpinimas būstu, poilsis, kūryba ir kultūra, socialinė ir sveikatos apsauga, sveikatingumas, kūno kultūra ir sportas. Taigi vienaip ar kitaip už jaunimo politikos formavimą ir įgyvendinimą yra atsakingi skirtingi savivaldybės tarybos komitetai, administracijos skyriai ir institucijos (švietimo įstaigos, pedagoginės-psichologinės tarnybos, darbo biržos, neformaliojo švietimo įstaigos (muzikos ir meno mokyklos, sporto centrai ir kita), jaunimo laisvalaikio centrai, kultūros centrai, muziejai, bibliotekos ir t. t.) (Jaunimo politika Lietuvoje, 2010, p. 18). Jaunimo reikalų koordinatorius padeda savivaldybės institucijoms formuoti ir įgyvendinti savivaldybės jaunimo politiką (jaunimo reikalų koordinatoriaus paskirtis, specialūs reikalavimai bei pavyzdinės funkcijos yra patvirtintos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. A1-68). Jis yra tarpininkas tarp savivaldybės politikų, tarnautojų ir jaunimo. Tam, kad būtų įgyvendinta savivaldybės jaunimo politika, jaunimo reikalų koordinatorius turi koordinuoti ir inicijuoti jos įgyvendinimui reikalingas priemones, pagal poreikius vykdyti jaunimo situacijos tyrimus. Siekiant tinkamai palaikyti bendradarbiavimą jaunimo reikalų srityje, koordinatorius turi teikti suinteresuotiems asmenims ir institucijoms informaciją apie jaunimo politikos įgyvendinimą savivaldybėje, bendradarbiauti su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Jaunimo reikalų departamentu ir kitomis institucijomis,

jaunimo organizacijomis ir neformaliomis jaunimo grupėmis bei dalyvauti plėtojant bendradarbiavimą su užsienio šalių savivaldybėmis jaunimo politikos srityje. Savivaldybės jaunimo reikalų taryba. Tai institucija, turinti patariamąjį balsą ir jos ilgalaikis tikslas – užtikrinti jaunimo dalyvavimą sprendžiant jiems svarbius klausimus (savivaldybės jaunimo reikalų tarybos teisės, tikslai, funkcijos yra patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. sausio 8 d. įsakymu Nr. A1-4 „Dėl savivaldybių jaunimo reikalų tarybų tipinių nuostatų patvirtinimo“) (Jaunimo politika Lietuvoje, 2010, p 19). Jaunimo politikos formavimas ir įgyvendinimas gali būti kokybiškas tik tada, kai jaunimui aktualūs klausimai sprendžiami kartu su jaunimo atstovais įtraukiant juos per nevyriausybinės jaunimo organizacijas. Todėl savivaldybėse labai svarbus vaidmuo tenka jaunimo organizacijoms, kurios, žinoma, yra vienos iš pagrindinių struktūrų vietos lygmeniu formuojančių ir įgyvendinančių jaunimo politiką (<http://www.jrd.lt/jaunimoreikalu-koordinatoriai>).

Apibendrinant galima teigti, kad jaunimo politika gali būti sėkmingai vykdoma tik tada, kai sprendimai yra priimami tuo lygmeniu, kuriuo jie gali būti efektyviausi, taigi labai svarbios formuojant ir įgyvendinant jaunimo politiką yra ir vietos lygmeniu veikiančios institucijos, iš kurių pagrindinis vaidmuo ir atsakomybės tenka jaunimo reikalų koordinatoriui ir jaunimo reikalų tarybai. Šių institucijų pagrindinis tikslas yra įtraukti į sprendimų priėmimą jaunimą ir palaikyti bendradarbiavimą tarp nevyriausybinių jaunimo organizacijų ir savivaldybės.

Daugelyje Europos šalių, taip pat ne išimtis ir Lietuvoje, nevyriausybinių organizacijų vaidmuo auga, o jų vykdoma veikla yra tikslinga ir teikianti naudos vietos viešosios politikos procesuose. NVO dalyvavimas viešosios politikos procese yra plačiai analizuojamas įvairių šalių autorių, mokslininkų ir visuomenininkų. Išskiriami įvairūs nevyriausybiniams organizacijoms priklausantys privalumai ir bruožai, kurie nurodo kodėl nevyriausybines organizacijas yra reikšmingos ir naudingos visuomenėje. Akcentuojama NVO nauda visuomenėje taip skatinant bendradarbiavimą ne tik su vietos gyventojais, bet ir su vietos savivalda (Šimašius, 2007).

Nevyriausybinių organizacijų veiklos ir atliekamų funkcijų diapazonas yra labai platus, apima ne vieną skirtingą veiklos sritį, funkcijas. NVO atliekamos veiklos funkcijoms įtakos turi ir organizacijos narių skaičius. Remiantis statistikos duomenimis nurodoma, kad daugiausia nevyriausybinių organizacijų vykdo veiklą tose srityse, kuriomis nesidomi verslo sektorius. O verslininkai dažniausiai nesidomi tokiomis sritimis, kurios nėra pelningos ir neteikia naudos (pvz., neįgaliųjų socialinė integracija). Nevyriausybinių organizacijų atliekama veikla yra itin svarbi, kai sprendžiamos bendruomenėje iškilusios problemos. Trečiasis sektorius atlieka savo funkciją, kai

problema reikia spręsti kompleksiskai, pasirūpinant riboto dydžio vartotojų grupe, pelnant jų pasitikėjimą.

NVO funkcijų reikšmė svarbi ir tuo, kad NVO yra novatoriškos, taiko netradicinius problemų sprendimo būdus, turi galimybes efektyviai reaguoti ir sparčiai spręsti iškylančias problemas. NVO yra aktyvios socialiniais klausimais. Pagrindinė NVO funkcija apibūdinama - piliečių teisių ginėja. Vienas iš pagrindinių NVO bruožų yra nuolatinis savo narių, visuomenės grupių, interesų atstovavimas ir tarpininkavimas, tai yra viena iš svarbiausių nevyriausybinų organizacijų atliekamų funkcijų. Valstybinės institucijos dažnai yra nepajėgios tenkinti visų piliečių interesų ir poreikių, todėl nevyriausybines organizacijas tampa labai svarbios reiškiant ir įgyvendinant atskirų visuomenės grupių interesus, bendradarbiaujant su vietos valdžia. NVO atliekamos funkcijos apibūdinamos kaip pilietinės visuomenės funkcijos, nes nevyriausybines organizacijas įgalindamos individus išreikšti savo nuomonę, skatina esminių pilietinių teisių realizavimą. Todėl NVO įtraukimas į valstybės ir savivaldybių funkcijų įgyvendinimą yra svarbus, nes skatinamas pilietinis dalyvavimas, visuomeninė kontrolė, viešumas stiprinant demokratiją bei gerinant socialinę politiką (Krikščiūnienė, 2008).

Siekiant įveikti valstybės teikiamų paslaugų nepakankamumą socialinių paslaugų srityje, reikia naudotis nevyriausybinių organizacijų teikiamomis galimybėmis, veiklomis ir atliekamomis funkcijomis. Valdžios institucijos pripažįsta, kad NVO geba teikti kokybiškas socialines paslaugas ir efektyviai reaguoti į kilusias vietinės reikšmės problemas. Tuo būdu NVO tampa vis reikšmingesniais darbdaviais, kurie sukuria daugelį darbo vietų, savo įsteigtose socialinių paslaugų įstaigose, teikiančiose pagalbą įvairioms socialinėms grupėms. Dauguma NVO tarnauja visuomenei, kur padedama išspręsti skurdo problemas, remia vaikų užimtumo programas, padeda vienišioms senyvo amžiaus žmonėms, įtraukia visuomenę į politinių sprendimų svarstymą, galiausiai siekia socialinės gerovės visuomenėje (Būčaitė, Motiejūnaitė, 2011).

Išskiriama ir nevyriausybinių organizacijų ekonominė reikšmė. NVO veikla yra paremta išlaidų mažinimo ir ekonominio efektyvumo principais. Dominuojant nuolatiniam lėšų stygiui, nevyriausybines organizacijas yra įpratusios dirbti taupiau bei taikyti naujoviškus, novatoriškus problemų sprendimo būdus. Nevyriausybines organizacijas geba spręsti iškilusias įvairias problemas, teikti paslaugas efektyviau ir sklandžiau, nei tai daro valstybės institucijos, savivaldybės. NVO yra iniciatyvios, kurios į savo gretas pritraukia savanorišką darbą, paramą, todėl NVO veikla ir funkcijos yra ganėtinai plačios, nes apima daugelį skirtingų sferų. Nevyriausybines organizacijas atlieka svarbų vaidmenį (Šimašius 2007):

- Socialinių paslaugų teikime;
- Ekonominėje sferoje;

- Žmogaus teisių apsaugoje;
- Socialinės politikos formavime;
- Aplinkos apsaugos srityje ir kitose veiklose.

Nevyriausybinių organizacijų, jų funkcijų ir veiklos, viešajame valdyme yra ganėtinai svarbios ir ypatingai reikalingos dėl daugelio įvairiausių priežasčių. NVO atstovauja visuomenės interesams ir juos gina, kuria pilietinę visuomenę, stiprina demokratiją. NVO yra kūrybingos, iniciatyvios ir sugeba efektyviai spręsti iškilusias problemas. Svarbu, jog daugelis nevyriausybinių organizacijų siekdamos įgyvendinti savo keliamus tikslus ir uždavinius, sistemingai veikia ne vienos ir bendradarbiauja su vietos savivaldybėmis, valstybės institucijomis, taip vystoma tarpinstitucinė partnerystė, kur lygiagrečiai yra siekiama įgyvendinti socialinę politiką, siekti jos formavimo vietos valdyme (Šimašius 2007).

Nevyriausybinių organizacijų ir viešasis sektorius yra neatsiejami. Todėl požiūrį į tai, koks yra idealus viešojo sektoriaus išlaidų lygis, lemia mokestinės naštos ir daugelis kitų veiksnių. Siekiant visuotinės gerovės, išryškėja nevyriausybinio sektoriaus vaidmuo. Nevyriausybinių ir viešojo sektoriaus partnerystė, skatina gerėjančią paslaugų kokybę bei piliečių įtraukimą į viešosios politikos procesą, ypatingai socialiniais klausimais. Tuo būdu, socialinės paslaugos kaip švietimas, sveikatos apsauga yra vienos iš prioritetinių NVO veiklos sričių, nes daugelyje šalių atitinkamas socialines paslaugas gyventojams, nevyriausybinių organizacijų pradėjo teikti anksčiau nei valstybinės institucijos. NVO veiklą nusako sprendžiamų problemų apibrėžtumas, vykdomos veiklos trukmė, veiklos lygmuo bei organizacijos valdymo tipas. Todėl, nevyriausybinių organizacijų vieta, viešojo valdymo sistemoje tiesiogiai priklauso nuo to, koks yra organizacijos veiklos vaidmuo, turima omenyje ar NVO yra priimtų sprendimų vykdytoja ar idėjų kūrėja. Egzistuoja skirtingi nevyriausybinių organizacijų veiklos vertinimo ir grupavimo metodai, tačiau skirstant pagal veiklos tikslus galima išskirti NVO pagrindinius veiklos tipus: NVO pasiūlos ir NVO paklausos. NVO pasiūlos ir paklausos leidžia į nevyriausybinių organizacijų funkcijas pažvelgti iš dviejų pusių ir jas vertinti kaip paslaugas visuomenei teikiančias ir jos poreikiais besirūpinančias organizacijas. Svarbu išnagrinėti kaip NVO pavyksta suderinti šiuos abu aspektus ir koks yra jų vykdomos veiklos santykis su viešuoju sektoriumi (NVO informacijos ir paramos centras, 2013). Analizuojant nevyriausybinių organizacijų ir vyriausybių bendradarbiavimą skirtingose Europos šalyse, teigtina, jog politinės aplinkybės dėl tiesioginės paramos nevyriausybinio sektoriaus teikimui priklauso nuo organizacijos pasirinkto vaidmens. Vietos organizacijos yra įtraukiamos į socialinių paslaugų teikimo procesą, tai sąlygoja kokybės gerinimą (Kavaliauskaitė, 2011). Remiantis užsienio šalies gerąja praktika, galima pažymėti, jog Vokietijoje NVO nėra suvokiamos kaip atskiras sektorius, nors jų veikla itin aktuali. NVO Vokietijoje gana

gerai integravosi į viešosios politikos formavimą šalyje. Tokios šalys kaip, Jungtinė Karalystė, Kanada, JAV decentralizuojant viešųjų paslaugų teikimą ir jį perleidžiant ne valstybinio sektoriaus organizacijoms kelia grėsmę prarasti šių organizacijų kontrolę, nes dažnai siekiama skirtingų vertybių ir tikslų, todėl didelis dėmesys skiriamas jų auditavimui, stebėsenai. Tačiau Europos Sąjungos šalyse, kur vyrauja horizontalusis tinklinis valdymas visi dalyviai siekia bendrų vertybių ir tikslų, tačiau tai mažina skirtumus tarp sektorių. Suomijoje visuomeninės organizacijos yra vyriausybės partnerės, greta derina visus socialinius, ekonominius ir politinius klausimus darančius įtaką gyventojų gerovei. Sekančioje šalyje, tai Danijoje, vyriausybė konsultuojasi su NVO ir yra suinteresuotomis vienu ar kitu įstatymo projektu, o Belgijoje kas penkerius metus tarp vyriausybės ir piliečių organizacijų pasirašoma sutartis, kuria nustatomi jų bendradarbiavimo principai (Kėrytė, 2014). Lietuvoje nevyriausybinių organizacijų veikla, kaip ir užsienio šalyse neapsiriboja vien tik paslaugų teikimu visuomenei ar pavienėms jų grupėms. Lietuvoje vienas iš veiklos uždavinių ir yra nuolatinis komunikavimas, bendradarbiavimas su kitais sektoriais, su siekiu siekti socialinių problemų sprendimo, gerovės didinimo, piliečių skatinimo įsitraukti į visuomeninę veiklą, bei siekti socialinės politikos visapusiško gerinimo. Greta, remiantis NVO informacijos ir paramos centro duomenimis (2015) nurodoma, jog dažnai yra pasigendama nevyriausybinių organizacijų aktyvumo sprendžiant socialines problemas, veikiant vyriausybės sprendimus. Teigiama, jog nevyriausybinių organizacijos neturi autoriteto visuomenėje, tačiau neretai vyrauja ir skeptiškas visuomenės požiūris į pačias nevyriausybines organizacijas. NVO suvokiamos tik kaip paslaugų teikėjos, todėl joms sudėtinga vystyti ir plėtoti veiklą. Išryškėja problema, kad organizacijų veikla nėra sujungta į tinklą, priešingai nei kitose Europos Sąjungos šalyse, nes Lietuvoje nėra sistemingos nevyriausybinių organizacijų sistemos. Lietuvoje NVO veikia savarankiškai ir tik nedaugelis jų jungiasi į konfederacijas, asociacijas ar kitus darinius, todėl matomas vangus NVO bendradarbiavimas su kitais sektoriais, ima dominuoti konkurencija tarp skirtingų nevyriausybinių organizacijų, ypačingai toje pačioje savivaldybėje. Todėl ryškėja teisinio reglamentavimo problemos, nes bendra nevyriausybinių organizacijų ir kitų sektorių veikla apsiriboja pavienėmis iniciatyvomis ir išteklių paieškomis, todėl sunku siekti bendros socialinės politikos darnos (Mikolaitytė, Mejerė, 2012).

Viešojo sektoriaus ir nevyriausybinių organizacijų tarpusavio bendradarbiavimas imponuoja daugelyje užsienio valstybių, tačiau Lietuvoje yra pabrėžiamas tik valstybinių funkcijų perdavimas nevyriausybiniams organizacijoms ir tik tam tikrose veiklos srityse. Todėl Lietuvoje, siekiant sektorių ryšių stiprinimo reikia, kad valstybės, savivaldybių institucijų (įstaigų) bendradarbiavimas su NVO būtų įgyvendinamas, tokiais būdais kaip anai:

- Teikiant informaciją apie savivaldybių institucijų (įstaigų) planuojamas tam tikras veiklas, bendradarbiauti ir derinti jas su konkrečioje srityje dirbančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis;
- Konsultuojantis su nevyriausybinėmis organizacijomis kuriant bendras darbo grupes, konkrečioms klausimams spręsti bei finansuojant NVO programas, projektus ir iniciatyvas (nes tai skatina socialinę politiką ir jos formavimą).

Įgyvendinus plėtros koncepcijos nuostatas, būtų galima tikėtis pilnavertiško NVO sektoriaus įsitraukimo į įvairiapusišką paslaugų teikimą. Taip pat NVO, kaip visuomenės interesų atstovai, novatoriai ir įvairių pokyčių skatintojai, galėtų daugiau įsitraukti į viešąją politiką bei svarbiausia skatinti bendradarbiavimą su vietos savivaldybės darbuotojais. Greta siekti socialinės politikos formavimo, gerinimo ir tikslingo įgyvendinimo (Šilinskytė, 2014).

NVO užpildo valstybės socialinės apsaugos, socialinio darbo spragas, paversdamos socialinę paramą konkretesne veikla, kuri yra adresuojama konkrečiam asmeniui(-ims). Tuo principu NVO vienija žmones, kuriems reikia vienaarūšės socialinės pagalbos ir paramos. Nevyriausybines organizacijas teikdamos viešąsias paslaugas, nekuria priešpriešos valstybei, o priešingai, glaudžiai bendradarbiauja su valdžios institucijomis, siekdamos gerinti paslaugų kokybę ir pagalbos teikimo aplinką. NVO siekia daryti įtaką priimant sprendimus, susijusius su paslaugų gavėjais, pasidalinti savo patirtimi sprendžiant viešosios politikos problemas vietos bendruomenėje. Įgyvendinus ir patvirtinus viešųjų paslaugų infrastruktūros plėtros programas, padidėjo socialinių paslaugų prieinamumas, nes buvo išplėstas socialinių paslaugų tinklas, decentralizuotas socialinių paslaugų organizavimas, pasiektas aktyvesnis nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas į socialinių paslaugų teikimo procesą. Todėl teigiama, kad Lietuvoje NVO dalyvavimas socialinių paslaugų sektoriuje turi gana galias tradicijas. Pastebima NVO sektoriaus stabilizacija, sėkmingai veikiančios NVO formuluoja aiškius veiklos tikslus, akcentuoja problemų sprendimą, paslaugų teikimą, geba sudėtingomis finansinėmis sąlygomis plėtoti paslaugų teikimą. Visuose valdžios lygmenyse pripažįstama NVO veiklos reikšmė sprendžiant socialines problemas. Tačiau nevyriausybines organizacijas minimaliai dalyvauja viešosios politikos įgyvendinime Lietuvoje, o svarbiausios priežastys yra (Stumbraitė 2006):

- NVO veiklą reglamentuojančių įstatymų spragos;
- Nepakankamas finansavimas;
- Žemas savanoriškumo lygis;
- NVO vadybinės patirties stoka.

NVO Lietuvoje ne tik bendradarbiauja su valdžios institucijomis ir teikia valstybės viešosios politikos apibrėžtas paslaugas, bet ir inicijuoja naujų kūrimą, kadangi iš arti pastebi atsirandančias problemas, žino jų sprendimo būdus. Išryškėja didžiausias NVO indėlis teikiant nestacionarias viešąsias paslaugas, kiek mažesnis jų vaidmuo teikiant stacionarias paslaugas. NVO padeda taupyti lėšas bei kur kas jautriau teikia paslaugas atitinkamiems paslaugų gavėjams. Valstybės politika jų atžvilgiu turėjo teigiamų rezultatų, jos tapo aktyvesnės, nors NVO galimybės dalyvauti realizuojant socialinę politiką plečiamos, tačiau problemų, trukdančių bendradarbiavimui egzistuoja - neleidžiama NVO pasiekti ženklesnių rezultatų.

Analizuojant ir sisteminat mokslinę literatūrą, publikacijas yra siekiama detaliai ir tikslingai išanalizuoti, identifikuoti NVO tiesioginį bendradarbiavimą su vietos savivaldybėmis. Taip pat nevyriausybinų organizacijų dalyvavimą bei santykį su savivaldybėmis formuojant ir įgyvendinant viešosios politikos aspektus. Išanalizuoti per nevyriausybinų organizacijų prizmę vietos savivaldybių atliekamas funkcijas, nurodant jų vykdytojus, bei išsiaiškinti galimybę perduoti savivaldybių ir viešųjų įstaigų funkcijas nevyriausybiniams organizacijoms. Teigiama, jog tik vieningas, sistemingas, skaidrus ir efektyvus nevyriausybinų organizacijų dalyvavimas sprendimų priėmimo ir bendradarbiavimas su vietos savivaldybe yra optimaliausias būdas prisidėti prie viešosios politikos formavimo ir politikos įgyvendinimo vietos savivaldybėje. NVO ir savivaldybių bendra veikla, pasitikėjimas, bendradarbiavimas, supratingumas skatina geresnį bendruomenės gyvenimą. Ugdė bendruomenės pasitikėjimą NVO ir savivaldybės veikla viešosios politikos klausimais.

3. JAUNIMO NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO VIEŠOSIOS POLITIKOS PROCESĖ TELŠIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Telšių rajono savivaldybėje veikiančių nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas viešosios politikos procese

Nevyriausybinių jaunimo organizacijų dalyvavimas viešajame politikos procese analizei pasirinkta Telšių rajono savivaldybė.

2001 m. sausio 17 d. buvo išrinkta 17 Telšių rajono nevyriausybinių organizacijų atstovų iniciatyvinė grupė ir suformuoti nevyriausybinių organizacijų lūkesčiai: dalintis patirtimi; organizuoti mokymus; sudaryti Telšių rajono jaunimo nevyriausybinių organizacijų tarybą; turėti Savivaldybėje pareigūną, kuriojanti jų veiklą. 2001 metų spalio 5 dieną Telšių rajono savivaldybės taryba patvirtino Telšių rajono nevyriausybinių organizacijų tarybos nuostatus, o tų pačių metų spalio 19 dieną Nevyriausybinių organizacijų konferencijoje buvo išrinkta taryba. Ją sudaro 11 asmenų: 8 tarybos nariai deleguoti iš nevyriausybinių organizacijų, 2 – Telšių rajono savivaldybės tarybos, 1 – Telšių rajono savivaldybės administracijos. Telšių rajono nevyriausybinių organizacijų tarybos veiklos tikslai:

- skatinti pilietines ir demokratiškas iniciatyvas;
- puoselėti įvairiapusę ir produktyvią organizacijų veiklą;
- skatinti nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą ir idėjų mainus su kitų šalies regionų, užsienio partneriais;
- padėti nevyriausybiniams organizacijoms integruotis į politinį, socialinį, ekonominį, kultūrinį Telšių rajono bei šalies gyvenimą.

Telšių rajone jau yra padėtas tvirtas pamatas, kad trečiasis sektorius taptų realiai funkcionuojančiu Telšių pilietinės visuomenės pagrindu. Šiuo metu rajone aktyviai veikia Nevyriausybinių organizacijų taryba, Jaunimo reikalų taryba, bendrai veikia vis aktyviau vienijasi socialinės bei sveikatos apsaugos nevyriausybines organizacijos, Telšių apskrities verslo inkubatorius savo veikla skatina nevyriausybinių organizacijų ir verslo atstovų bendradarbiavimą, Telšių Karolinos Praniauskaitės viešojoje bibliotekoje yra nevyriausybiniams organizacijoms skirta „Informacinė lentyna“, kur organizacijų nariai gali rasti jiems reikalingos informacinės literatūros.

Tiek valdžios atstovai, tiek nevyriausybines organizacijos turėtų prisiimti atsakomybę už visuomenės aktyvinimą, kad būtų užtikrintas demokratinių procesų stiprinimas. Juk ir savivaldybes ir nevyriausybines organizacijas vienija bendras uždavinys – patenkinti piliečių poreikius ir padėti

jiems spręsti opias problemas. Todėl bendradarbiavimas turėtų būti ne chaotiškas, o sistemingas ir tikslingas.

Nagrinėjant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą, pirmiausi būtina suprasti koks svarbus demokratijos procesams yra keitimasis turima informacija. Turi būti sukurtos tokios sąlygos, kurios užtikrintų keitimąsi informacija tarp Savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų. Dažnai vietinė valdžia pradeda spręsti problemas, tačiau pamiršta apie savo veiklą informuoti piliečius. Informacijos stoka sukelia neigiamą požiūrį į Savivaldybės tarnautojų veiklą. Norėdami sukurti nevyriausybinių organizacijų, piliečių dalyvavimo viešojo administravimo tradicijas, Telšių vietos valdžios atstovai turėtų rodyti didesnę iniciatyvą ir dažniau kviesti nevyriausybinių organizacijų atstovus į valdymo procesą, informuoti ir mokyti juos įvairių dalyvavimo programų aspektų.

3.2. Tyrimo analizė

Rengiant šį baigiamąjį projektą, 2016 m. vasario 1 d. – balandžio 1 d. buvo atliktas tyrimas, kurio metu buvo apklausti esami Telšių rajono savivaldybės nevyriausybinių jaunimo organizacijų vadovai. Apklausa buvo vykdoma pusiau struktūruoto interviu metodu. Interviu su esamais Telšių rajono savivaldybės JNVO vadovais buvo pasirinktas todėl, kad nėra galimybės tiesiogiai stebėti ir dalyvauti šių organizacijų veikoje, o taip pat todėl, kad Telšių rajono savivaldybėje yra registruotos 32 nevyriausybinės organizacijos, iš kurių tik 12 jaunimo nevyriausybinės organizacijos. Projekte analizuojami dešimties JNVO vadovų interviu atsakymai. Interviu dalyvavo šios jaunimo nevyriausybinės organizacijos:

1. Telšių mokinių parlamentas,
2. Jaunųjų Šaulių sąjungos Telšių skyrius,
3. Aktyvaus jaunimo klubas,
4. Jaunimo organizacija DARBAS,
5. Telšių Liberalus Jaunimas,
6. Jaunieji ateitininkai,
7. Skautai, Telšių skyrius,
8. Mūza-teatro mėgėjų grupė,
9. Telšių VDU dailės fakulteto studentų sąjunga, Telšių skyrius,
10. Jaunieji Telšių futboliukai.

Klausimynas buvo suformuotas iš dviejų blokų. Pirmo bloko klausimais buvo siekiama indentifikuoti, asmens lytį, organizacijos statusą, dalyvavimo stažą. Antrajame bloke buvo

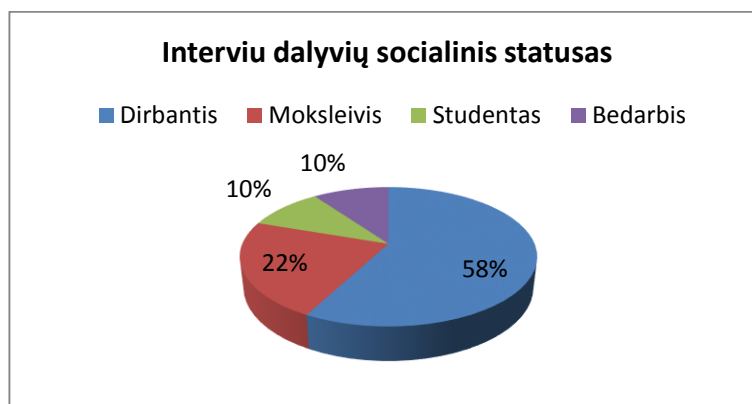
sugrupuoti klausimai, kurie atskleidė JNVO dalyvavimą viešosios politikos procese, Telsių rajone. Iš viso klausimyną sudaro 14 klausimų.

Pirmasis klausimas apie lyties. Susitikimų metu išaiškėjo, kas didžioji dauguma Jaunimo nevyriausybinių organizacijų atstovauja moterys. Ši veikla yra neatlygintina, todėl būtų galima daryti prielaidą, kad moterys yra labiau linkusios į savanorišką, neatlygintą veiklą. Kadangi visos šios organizacijos veikia savanoriškumo principu.

2 lentelė. Interviu dalyvių lytis.

Lytis	Skaičius
Moterys	6
Vyrai	4

Pagal socialinį statusą interviu dalyvių pasiskirstymas matosi 3 paveiksle. Matydami pasiskirsčiusią procentinę išraišką, galima konstatuoti, kad dauguma jaunimo nevyriausybinių organizacijų vadovų yra dirbantys pilnamečiai asmenys. Kadangi apklausiamųjų nebuvo klausama apie amžių, tai galima daryti prielaidą, kad vadovai yra nuo 18 metų amžiaus iki 25. Antrieji pagal socialinį statusą – moksleiviai. Lyginant su dirbančiais jų 36 % mažiau. Bedarbiai su studentais užima tik 10%, o tai 48% mažiau nei dirbančiųjų. Iš to galima daryti išvadą, kad dirbantieji visuomenės atstovai yra labiau suinteresuoti dirbti savanorišką darbą. Jie labiausiai yra suinteresuoti užsiimti visuomenine veikla ir steigti nevyriausybines jaunimo organizacijas. Įdomu tai, kad Telsiuose yra trys aukštojo mokslo įstaigos, o studentų vadovaujančių JNVO yra tik vienas. Matomai, kad studentai nėra suinteresuoti, steigti visuomenines organizacijas mieste, kuriame mokosi ir dažnu atveju tai yra tik laikina jų dislokacijos vieta.

4 pav. Apklaustųjų vadovų pasiskirstymas pagal socialinį statusą.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti kokio statuso jaunimo organizacijų yra Telsiuose. Kaip matome 4 paveiksle, daugiausia jaunimo nevyriausybinių organizacijų turi

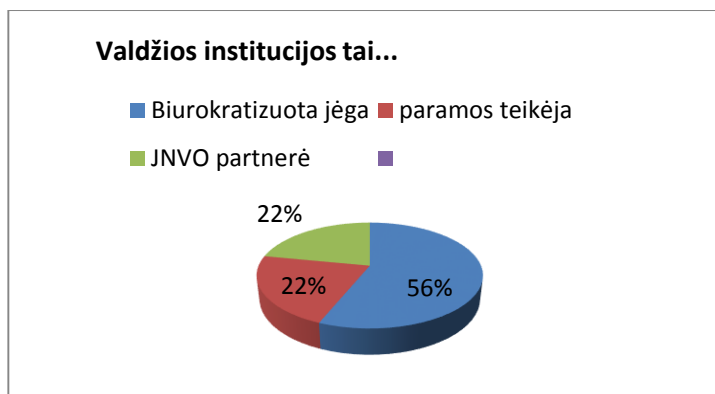
visuomeninės organizacijos statusą. Keletas iš JNVO yra asociacijos. Tuo tarpu labdaros ir paramos fondų, viešųjų įstaigų nėra visai. Interviu metu JNVO vadovai paklausti, kodėl rinkosi būtent tokią savo organizacijos veiklos formą, vieningai atsakė, manantys, kad dėl valdymo ir finansinės atskaitomybės paprastumo. Sprendžiant iš interviu dalyvavusių vadovų organizacijų vykdomų veiklų, kitokio statuso ir negali būti.

5 pav. Telšių rajono savivaldybėje veikiančių JNVO pasiskirstymas pagal statusą.

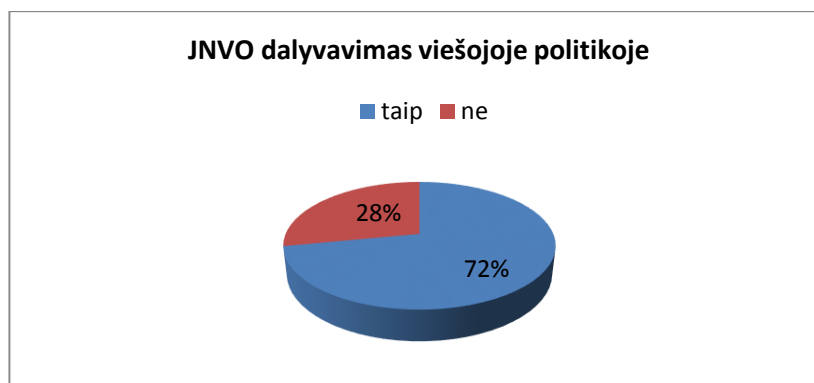
JNVO vadovų interviu metu buvo klausta, kiek laiko dalyvauja NVO veikloje (4 klausimas). Paaiškėjo, kad visi vadovai dirba nuo 1 m. iki 5 m. Tai reiškia, kad visi jie turi nemažą praktikos ir žinių bagažą. Taip pat interviu metu paaiškėjo, kad vadovų nuomone, sėkminga ir ilgametė organizacijos veikla priklauso nuo vadovo atsidavimo darbui. Kaip jis (vadovas) sugeba išlaikyti narių dėmesį organizacijos veiklai, o taip pat kaip pritraukti narius ateiti ir dirbti kartu. Sprendžiant iš interviu gautų duomenų, galima spręsti, kad ilgiau dirbančių organizacijoje nėra, kadangi vadovai jauni ir jie lengvai keičia savo gyvenamąją vietą, moksleiviai išvyksta studijuoti į kitus miestus. Dirbantis jaunimas, ne dažnai, nepatenkinę savo lūkesčių darbo vietose, emigruoja.

Interviu metu taip pat buvo klausta, koks Jūsų požiūris į vietinės valdžios institucijas? Buvo prašyta pratęsti sakinį valdžia tai.... (5 paveikslą).

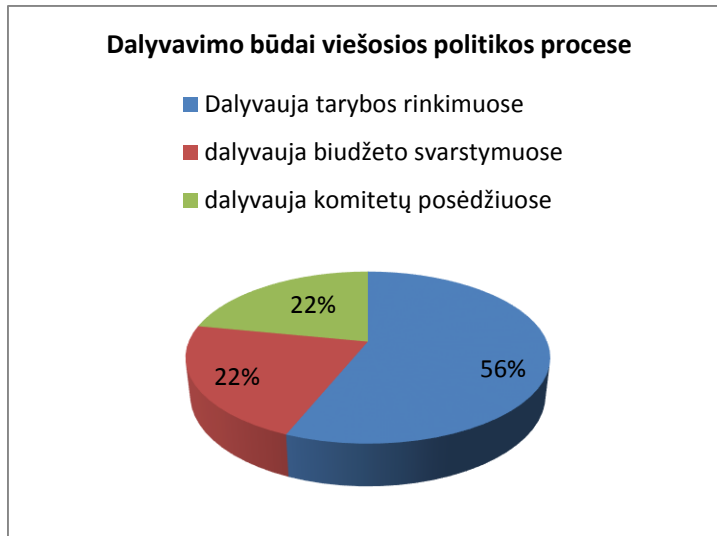
6 pav. Respondentų požiūris į vietinės valdžios institucijas nevyriausybinų organizacijų atžvilgiu (proc.)

Kad veiksmingai bendradarbiautų jaunimo nevyriausybinių organizacijos su valdžios institucijomis reikia jaunimo nevyriausybinių organizacijų tarpusavio vieningumo. Kalbinamųjų buvo paprašyta pasirinkti vieną iš pateiktų teiginių, kuris atspindėtų jų požiūrį į vietinės valdžios institucijas (5 pav.). Kaip išsidėstė interviu dalyvių atsakymai į šį klausimą atspindi 5 paveikslas. 56% dalyvių vietos valdžios institucijas įvardijo kaip biurokratizuotą jėgą. Reikia pastebėti tai, kad iš šešių vadovų pasakiusių, kad tai biurokratizuota jėga, trims prieš jiems atsakant reikėjo paaiškinti, ką reiškia žodis - biurokratizuota. Kad valdžia yra paramos teikėja ir NVO partnerė sprendžiant iškilusias problemas, atsakė po lygiai apklaustųjų. Nors buvo paminėta, kad šių JNVO vadovai dalyvauja projektinėse veiklose, teikdami paraiškas savivaldybei, dėl vienokios ar kitokios veiklos finansavimo. Galima daryti prielaidą, kad jie vietos valdžios institucijas, kaip paramos ir pagalbos teikėjas sieja su finansine parama, ar projektų finansavimu.

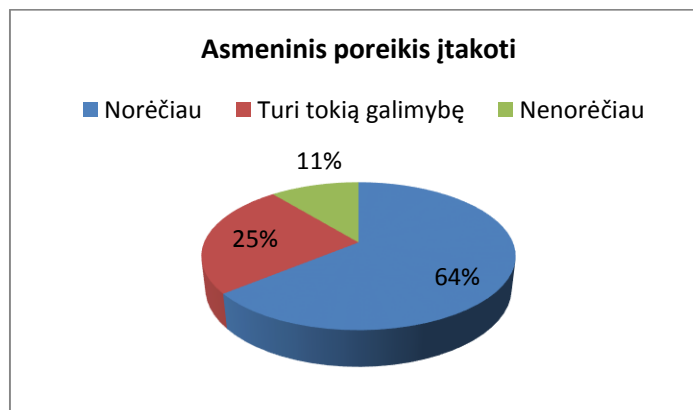
7 pav. Respondentų nuomonių dėl dalyvavimo viešuosiuose politikos procesuose pasiskirstymas (proc.)

Paklausus interviu dalyvių ar bendradarbiaujate su vietos valdžios institucijomis buvo atsakyta taip - 72%, ne – 28% (žiūrėti 6 pav.). Nors kaip buvo pastebėta ir ankstesnių klausimų metu, JNVO vadovai bendradarbiavimą su vietinėmis valdžios institucijomis supranta, kaip jų veiklą finansavimo šaltinį. Žiūrint į prieš tai užduotą klausimą, apie požiūrį į vietinės valdžios institucijas, kai dauguma atsakė kad jos biurokratizuota jėga, įdomu yra tai, kad į šį klausimą vis dėl to buvo atsakyta teigiamai. Nors tai gali būti siejama ir su tuo, kad JNVO vadovai nežino kaip kitaip gali dalyvauti viešosios politikos procesuose.

8 pav. Telšių rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų vadovų dalyvavimo viešosios politikos procesuose formos (proc.)

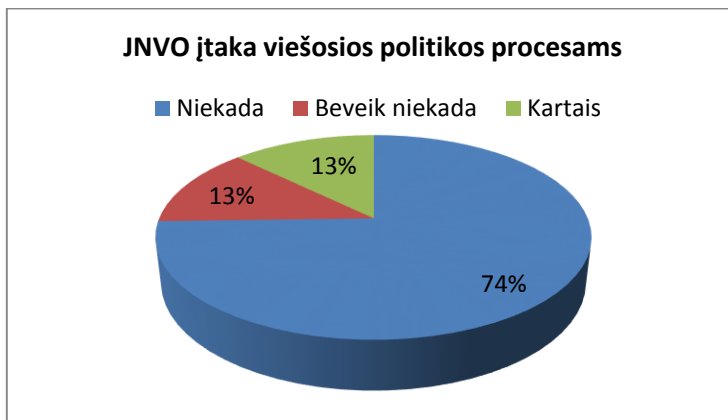
Interviu dalyvių buvo klausta, kokiū būdu jie dalyvauja viešosios politikos procesuose? Kaip matome 7 paveiksle daugiau nei pusė dalyvavusių interviu vadovų dalyvavimą viešosios politikos procese supranta, kaip dalyvavimą rajono tarybos rinkimuose, rengiamuose kas ketveri metai. Dviejų vadovų atsakymuose dalyvavimas buvo susietas ne tik su rajono tarybos rinkimais, bet ir dalyvavimu biudžeto svarstymuose, bei tarybos, komitetų bei kolegijų posėdžiuose. Interviu metu buvo pasakyta ir tai, kad JNVO vadovai dalyvauja tuose posėdžiuose, kurie susiję su jų organizacija, o dažniausiai, tai būna, kai svarstomi klausimai dėl patalpų ir finansavimo skyrimo.

9 pav. JNVO poreikis dalyvauti viešosios politikos procese, interviu dalyvių atsakymų pasiskirstymas.

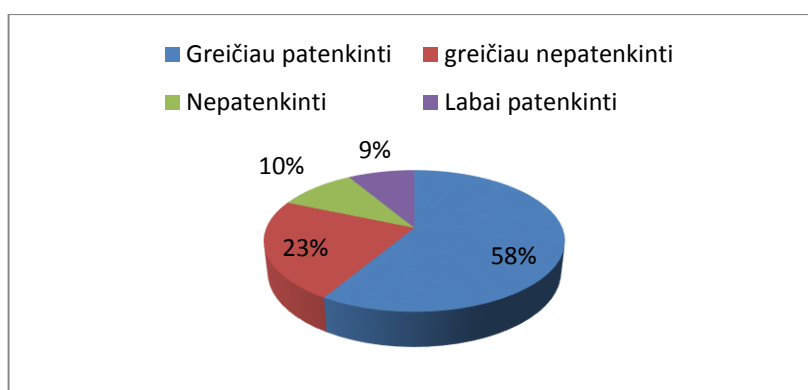
Paklausus JNVO vadovų kokiais ar jie asmeniškai norėtų įtakoti politinius procesus. Atsakymai pasiskirstė taip (žiūrėti 8 pav.). Vienuolika procentų apklaustųjų pasisakė, kad jie netiki tokia bendradarbiavimo galimybe. Argumentai, paklausus kodėl, jų nuomone vietos valdžia sprendimus priima savarankiškai ir „kaip jiems reikia“. Du iš vadovų atsakė, kad jau turi tokią galimybę. Ši galimybė jiems atsirado, kai buvo išrinkti į jaunimo reikalų tarybą (JRT) ir

NVO tarybą. Ir dauguma pasakė, kad norėtų daryti įtaka vietos politikos procesams. Vėl reikia pastebėti tai, kad jų noras dalyvauti šiuose procesuose yra susijęs su veiklų finansavimu.

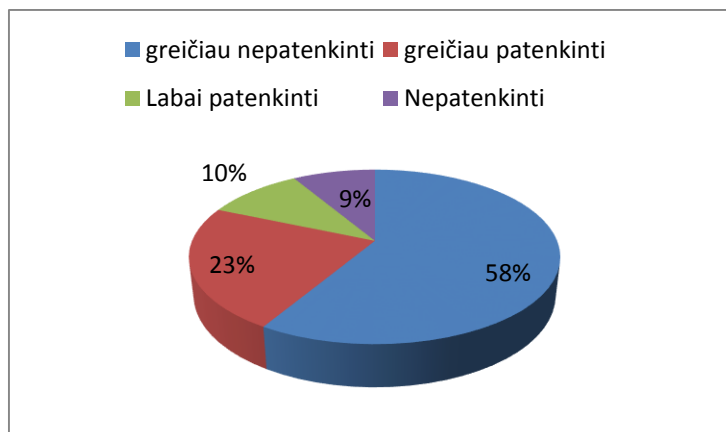
10 pav. Interviu dalyvių nuomonės dėl įtakojimo viešosios politikos procesuose įtakos pasiskirstymas.

Interviu dalyvių buvo klausta, ar jie turi galimybę įtakoti viešosios politikos procesus vykstančius Telšių rajono savivaldybėje. Dauguma atsakymų buvo – niekada (žiūrėti 9 pav.). Beveik niekada ir kartais atsakymai pasiskirstė vienodai. Galima daryti išvadą, kad JNVO beveik niekada neįtakoja viešosios politikos procesų. Tai būtų galima sieti ir su tuo, kad JNVO vadovai nežino kaip galėtų dalyvauti viešosios politikos procese. O tuo labiau jį įtakoti. Interviu metu buvo pastebėta, kad vadovai nelabai supranta kas tai yra viešoji politika, ir kaip buvo minėta anksčiau šiame tyrime, kad jų visas dalyvavimas yra siejamas su jų organizacijos finansavimu.

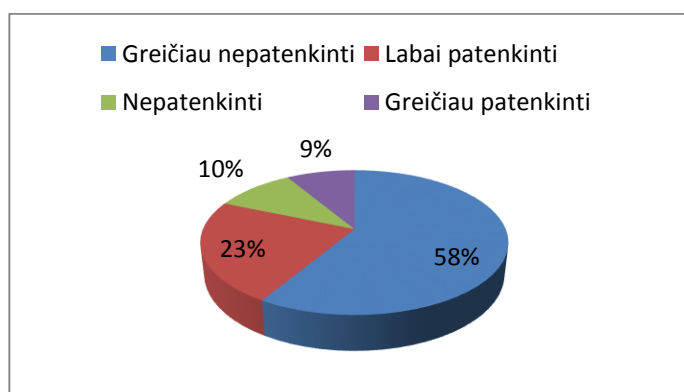
11 pav. Seniūno veiklos vertinimas

Paprašyti įvertinti atskirų viešosios valdžios atstovų veiklą JNVO atžvilgiu, interviu dalyviai seniūno veikla buvo greičiau patenkinti. 23 % pasisakė kad yra greičiau nepatenkinti, 10% atsakė, kad yra nepatenkinti. Nors paklausus kas įtakoja jų tokią nuomonę konkretaus atsakymo nebuvo (10 pav.).

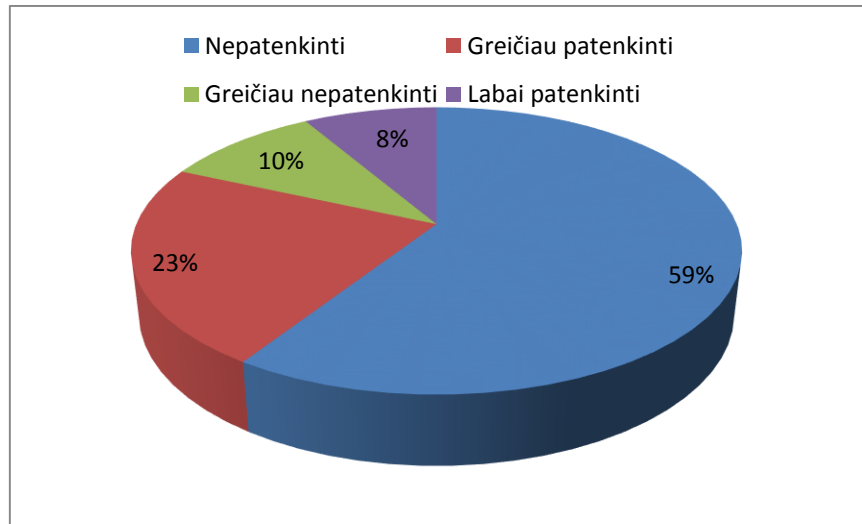
12 pav. Seniūnijos specialistų veiklos vertinimas.

Kaip interviu dalyviai vertina seniūnijos specialistų veiklą atskleidžia 11 paveikslas. Jo duomenys tokie pat kaip ir 10 paveikslo, kuriame buvo seniūno veiklos vertinimas. Galima daryti išvadą, kad apklaustieji sutapatina seniūno ir seniūnijos specialistų veiklą kaip bendrą veiklą jaunimo nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu.

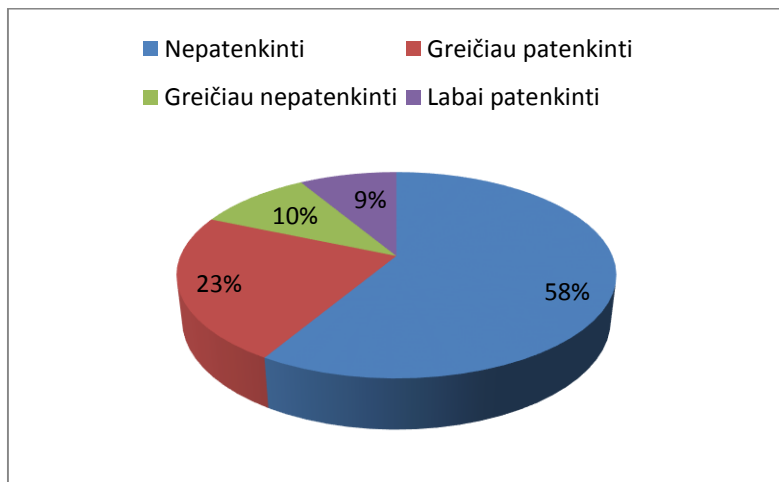

13 pav. Telšių rajono mero veiklos vertinimas Jaunimo nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu.

Kaip vertinama rajono mero veikla JNVO atžvilgiu matyti 12 paveiksle. Įvertinus gautus rezultatus, galima teigti, kad rajono mero veikla jaunimo nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu yra vertinama greičiau nepatenkinamai. Nors, kad labai patenkinti atsake taip pat ne mažas procentas respondentų (žiūrėti 12 pav.).

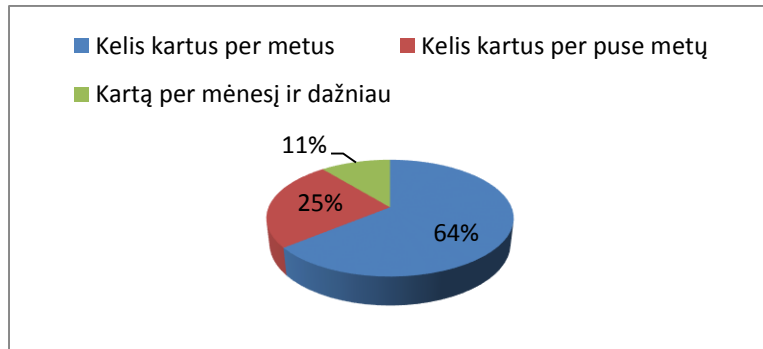
14 pav. Savivaldybės administracijos specialistų veiklos vertinimas jaunimo nevyriausybių organizacijų atžvilgiu.

15 pav. Savivaldybės tarybos veiklos vertinimas jaunimo nevyriausybių organizacijų atžvilgiu.

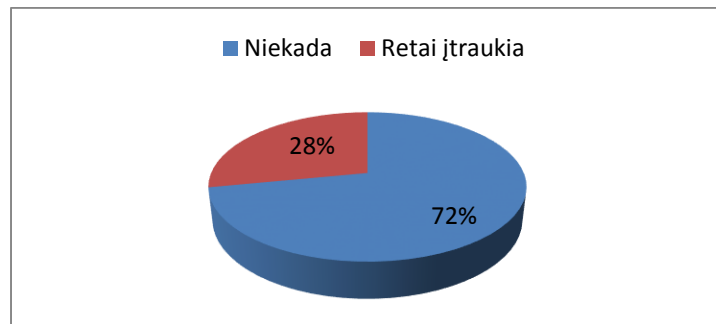
13 paveiksle respondentų nuomonės pasiskirstymas dėl savivaldybės administracijos specialistų darbo jaunimo nevyriausybių organizacijų atžvilgiu. Lyginant 13 ir 14 paveikslus kuriame išsidėsto nuomonė apie savivaldybės tarybos veiklą, galima daryti prielaidą, kad interviu dalyviai glaudžiai sieja, savivaldybės administracijos specialistų ir savivaldybės tarybos veiklą. Kadangi nuomonių procentinė išraiška vienoda.

Buvo klausta, kaip dažnai jų vadovaujama organizacija susitinka su rajono valdžios atstovais? Atsakymų pasiskirstymas matomas 15 paveiksle.

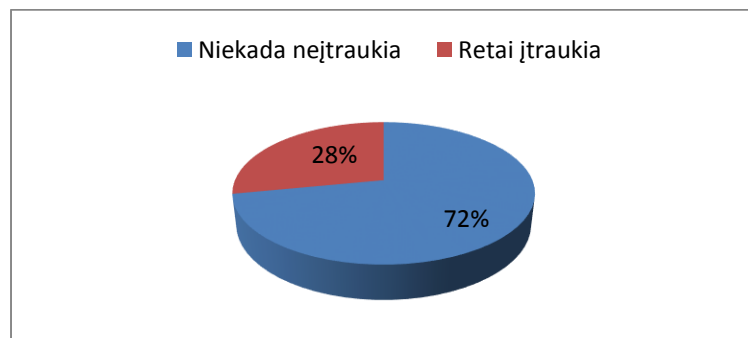
16 pav. Telšių rajono savivaldybės nevyriausybinių jaunimo organizacijų vadovų ir rajono valdžios susitikimų dažnumas.

Galima spręsti, kad kartą per mėnesį ar dažniau susitinka su rajono valdžios atstovai dalyvauja savivaldybės komisijos veikloje. Tai gali būti NVO taryba, jaunimo reikalų taryba ir pan. Didžioji dauguma interviu dalyvių su valdžios atstovais susitinka kelis kartus per metus. Galima spęsti, kad tai vyksta, per NVO tarybos kviečiamus susirinkimus, kurie vyksta kas pusę metų.

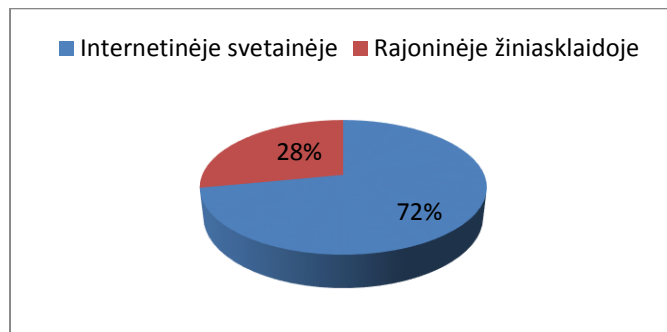
17 pav. Nevyriausybinių organizacijų vadovų dalyvavimo sprendimų priėmimo rodikliai.

Interviu metu vadovų buvo klausta ar vietos valdžia įtraukia Jus į klausimų, susijusių su Jūsų nevyriausybines jaunimo organizacijos gyvenimu, svarstymo ir sprendimų priėmimo procesą (kviečia į posėdžius, informuoja apie klausimo svarstymo eigą ir pan.)?

18 pav. JNVO įtraukimas į sprendimų priėmimą.

17 paveiksle matomas nuomonių pasiskirstymas atsakant į 12 klausimyno klausimą (1 priedas). 72 procentai atsakiusiųjų teigia, kad jų niekas netraukia į sprendimų priėmimo procesą, nors tai ir būna susiję su jų organizacija. Galima daryti išvadą, kad vietos valdžia sprendimus liečiančius jaunimo nevyriausybinės organizacijas dažniausiai priima savo nuožiūra. Galima spręsti, kad todėl nuomonė apie savivaldybės administracijos veiklą yra greičiau neigiama.

19 pav. Informacijos sklaidos būdai.

Interviu metu buvo klausta, kokių būdu respondentus pasiekia informacija apie vietos valdžios priimtus sprendimus. 18 paveiksle matyti, kad 72 procentai apklaustųjų teigė, kad šią informaciją randa internetinėje svetainėje ir tik maža dalis rajoninėje žiniasklaidoje.

Klausian interviu dalyvių nuomonės kodėl reikia piliečiams dalyvauti sprendimų priėmime? Visų organizacijų vadovai atsakė vieningai – tai padėtų užtikrinti, kad priimant svarbius politinius sprendimus būtų atsižvelgta į Nevyriausybinių jaunimo organizacijų nuomonę.

Interviu metu, buvo labai aiškiai jaučiama, kad dažnu atveju JNVO vadovai nesupranta ką turėtų atsakyti į vieną ar kitą klausimą. Dažnu atveju buvo reikalingi tokių terminų kaip- biurokratizuota, viešosios politikos procesas, koalicija paaiškinimas. Kadangi nebuvo klausta respondentų apie jų amžių, negalima daryti prielaidos, kad klausimo nesupratimas gali būti siejamas su jaunu vadovo amžiumi. Bet galima reziumuoti, kad daliai vadovų trūksta bendrųjų viešojo administravimo žinių.

IŠVADOS

1. NVO steigimas- demokratinės visuomenės bruožas. Nevyriausybinių jaunimo organizacijų steigimas, viena iš jaunimo politikos įgyvendinimo priemonių. Jaunimo nevyriausybinių organizacijos yra skatinamos aktyviai dalyvauti viešosios politikos procese. Nepaisant to, jų dalyvavimas yra gana pasyvus.
2. Jaunimo nevyriausybinių organizacijos yra steigiamos pilietine iniciatyva, siekiant bendrų tikslų. Veikla dažnu atveju neatlyginama. Nors nevyriausybinių organizacijų sąvoka dažnai naudojama tiek teisinėje tiek bendrinėje kalboje, griežtos sąvokos formuluotės nėra. Šios organizacijos turi savo struktūrą, ir yra visiškai nepriklausomos nuo valdžios institucijų.
3. Jaunimo nevyriausybinių organizacijos yra įkurtos laisva žmonių valia, atstovauti savo narių ir visuomenės grupių interesus. Jaunimo nevyriausybinių organizacijos dažnu atveju atstovauja socialinės krypties problemas. Jaunimo nevyriausybinių organizacijų tikslas, tenkinti savo narių interesus ir dirbti jauno žmogaus labui.
4. Nors yra daug kalbama apie nevyriausybinių organizacijų įtraukimą į viešosios politikos procesą, tyrimas atskleidė, kad tai daroma pasyviai. Tam trukdo vidiniai nevyriausybinių organizacijų trukdžiai. Didžiausias trukdis nevyriausybinių organizacijų vadovų žinių trūkumas. Dažnu atveju vadovai nežino viešosios politikos proceso eigos. Nežino kokių būdu šiame procese galėtų dalyvauti jų organizacija. Vadovai dalyvavimą viešosios politikos procese supranta, kaip projektinės veiklos finansavimą.
5. Telšių rajone jaunimo nevyriausybinių organizacijų kaitos nėra. Organizacijos veikia daugiau nei vienerius metus. Nepaisant to jos menkai dalyvauja vietos valdžios politikoje, o tai didelė kliūtis formuoti skaidrią nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios politiką.

REKOMENDACIJOS

1. Nevyriausybinėms organizacijoms, Telšių rajone siūloma vidines kliūtis, tokias kaip NVO vadovų neveiklumą, tvirtų organizacinių ryšių nebuvimą, reorganizuoti pačioje NVO struktūroje;
2. Nevyriausybinėms organizacijoms ir vietos valdžios institucijoms daugiau komunikuoti tarpusavyje ieškant bendro sutarimo;
3. Telšių rajono savivaldybės darbuotojams, rekomenduojama aktyviau ir detaliau pasižiūrėti į NVO keliamas problemas, siekiant dalyvavimo viešojoje politikoje ir iniciatyvumo.
4. Jaunimo nevyriausybinių organizacijų vadovams būtina gilinti žinias ir plėsti akiratį, kad aktyviai ir tikslingai dalyvautų viešosios politikos procese.

LITERATŪRA

1. Alan F. (2006). Striking a balance: A guide to enhancing the effectiveness of non-governmental organizations' in international development. London.
2. Augustaitis A. (2001). Nevyriausybių organizacijų panaudojimas valstybės ar savivaldybės funkcijoms įgyvendinti. Savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų partnerystė. Vilnius.
3. Appleton L., Byrne P. (2003). Mapping Relations Between Family Policy Actors. *Social Policy and Society*. Cambridge University press.
4. Astrauskas A. (2003). *Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra*. Pirma dalis: Mokomasis leidinys. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
5. Astrauskas A. (2002). Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra. Vilnius: LTU.
6. Astrauskas A. (2002). Vietos savivalda ir vietos savivaldos problemos Lietuvoje. *Viešojo politika ir administravimas*, Nr. 3, p. 71-78.
7. Babiliūtė R. (2013). Managerial factors for inter-organizational trust development (daktaro disertacija). Kaunas.
8. Bučaitė J., Mazeliauskienė I. (2005). Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir NVO sąveikoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 13, 74-82.
9. Bučaitė J., Motiejūnaitė D. (2011). Tarp institucinės partnerystės ir pilietinio sektoriaus vaidmuo, sprendžiant vietos problemas. *Socialinis darbas*. Vilnius.
10. Boano C., Palttala P. (2011). Communication Gaps in Disaster Management: Perceptions by Experts from Governmental and Non-Governmental Organizations. *Journal of Contingencies and Crisis Management*.
11. Brinkerhoff J. M. (2002). Government-nonprofit partnership: a defining framework. *Public administration and development*.
12. Cent J. (2013). Roles and impacts of non-governmental organizations in Natura 2000 implementation in Hungary and Poland. *Environmental Conservation*.
13. Girdzijauskienė S. (2006). Kokybinis interviu: metodiniai nurodymai. Tyrimų metodologija. Vilnius.
14. Guogis A., Gudelis D., Stasiukynas A. (2007). NVO ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse. *Viešojo politika ir administravimas*. Vilnius.
15. Integracijos vadovas politikos kūrėjams ir vykdytojams (2010). Teisingumo, laisvės ir saugumo generalinis direktoratas, Europos Komisija.
16. *International NGO Journal* (2015). Vol. 10 Num. 4.
17. Farrington J., David J. (2006). Non-governmental organizations and the state in Asia: Rethinking roles in sustainable agricultural development. USA.
18. Jančaitytė R. (2011). Pilietinės visuomenės vaidmuo priimant šeimos politikos sprendimus. *Socialinis darbas*. Vilnius.
19. Kardelis K. (2005). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai.
20. Kardelis K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai). Šiauliai.
21. Kėrytė Ž. (2010). Pilietiškumo konstravimas globalumo kontekste: NVO vaidmens kaita. *Kultūra ir visuomenė*. Vilnius.
22. Kėrytė Ž., Leonavičius V. (2014). Lietuvos psichosocialines paslaugas teikiančių NVO socialinio ir ekonominio matmens daroma. *Sociologija: Mintis ir veiksmas*.
23. Kėrytė Ž. (2014). Socialinių nevyriausybių organizacijų, generuojančių pajamas, atsiradimo kontekstas ir vaidmuo Lietuvos gerovės valstybėje. *Kultūra ir visuomenė*. Socialinių tyrimų žurnalas. VDU.
24. Krikščiuonienė E., Šaparnis G. (2008). Vadybos kokybės standarto diegimo aspektai nevyriausybių organizacijų veikloje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (12), 159-171.
25. Kriaučiūnaitė N., Teleškienė A. (2008). Nevyriausybių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje. Kaunas.
26. Marcinkutė L. (2011). Valstybinio ir nevyriausybinių sektorių (ne)bendradarbiavimas ginant žmogaus teises Lietuvoje. *Politikos mokslų almanachas*.
27. Mikolaitytė J., Mejerė O. (2012). NVO valdymo konceptas: samprata, principai ir modeliai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiauliai.

28. Morgan J. (2011). Non-governmental organizations in Bangladesh: their contribution to social capital development and community empowerment. Bangladesh.
29. Bučaitė J., Ambotaitė-Mazeliauskienė I. Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų sąveikoje. *Viešoji politika ir administravimas*. 2005, Nr. 13, p. 74-82.
30. Čičelienė E. (2005). Savivaldybės administracijos veikla bendroje savivaldybės institucinės struktūros sistemoje (Šiaulių miesto savivaldybės atvejis). *Magistro darbas*.
31. Europos vietos savivaldos chartija (1999). *Valstybės žinios*, Nr. 82-2418.
32. Gineitienė D., Domarkas V. (2000). *Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms*. Kaunas: Technologija.
33. Guogis A., Gudelis D., Stasiukynas A. (2007). Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 22, p. 47-57.
34. Gramberger M. (2001). Studija "Piliečiai kaip partneriai".
35. Howard M. M. (2002). *The Weakness of Civil Society in Post – Comunist Europe*. Cambridge University Press.
36. Ilgius V. (1999). Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo ir privatus nevyriausybinių organizacijų finansavimas. Pranešimas konferencijoje „*Filantropija – nuo išimčių prie tradicijos*“, lapkričio 19 d.
37. Jankauskas K. (2007). *Teritorinių bendruomenių savivalda Lietuvoje: konstituciniai imperatyvai ir jų įgyvendinimas ordinarinėje teisėje*. Monografija: Lietuvos konstitucinė teisė: raida, institucijos, teisių apsauga, savivalda. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas
38. Jočienė D. (2002). *NVO teisinė padėtis ir veikla tarptautinėje teisėje//NVO veiklos ypatumai nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje*. Mokslinės konferencijos medžiaga.
39. Kanitzas H. (1995). *Savivaldybių praktinės politikos pagrindai*. Pirmoji dalis: Pilietis ir savivaldybė. Vilnius: NPI "Savivalda".
40. Kanitzas H. (1995). *Pilietis ir savivaldybė*. Vilnius: NPI "Savivalda". 1995.
41. Lamentovicz W. (1998). *Šių laikų valstybė*. Vilnius: Alma litera.
42. Laurėnas V. (2003). Pilietinės visuomenės dilemos Lietuvoje. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, Nr. 1., p. 5-22.
43. Masiulis K., Sudnickas T. (2007). *Elitas ir lyderystė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
44. Matonytė I. (2003). Pilietinės visuomenės tyrimo teorinės perspektyvos. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 5, p. 39-47.
45. Melnikas B. (2007). Viešojo administravimo tobulinimo prioritetai. *Viešojo administravimo efektyvumas*, Kaunas: Technologija, p. 308-333.
46. Narmontas A. (2000). Konstitucijos II skyriaus Žmogus ir valstybė komentaras. *Valstybė ir teisė*, Nr.4-6.
47. *Nevyriausybinių organizacijos Lietuvoje (1998)*. Viešosios nuomonės tyrimo ataskaita.
48. Paulauskas S. *Savivaldos dialektika*. Klaipėda.
49. Paulikas V., Adomonis V. (2003). Vietos savivalda ir sprendimų priėmimas. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 4, p. 66-71
50. Putnam. R. D. (2001). *Kad demokratija veiktų: pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje*. Vilnius: Margi raštai.
51. Petukienė E., Tijūnaitienė R. (2007). Visuomenės dalyvavimas: socialinio kapitalo, demokratijos ir racionalaus pasirinkimo teorijų apžvalga. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 21, p. 87-95.
52. *Piliečių dalyvavimas valdymo procesuose: Praktinis vadovas Lietuvos savivaldybėms* (1997). Savivaldos mokymo centras//Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Epaisas.
53. *Piliečių dalyvavimas valdymo procesuose* (1999). Praktinis vadovas Lietuvos savivaldybėms. Kauno technologijos universitetas.
54. Raipa A. (2007). Viešasis administravimas ir piliečių dalyvavimas demokratiame valdyme. *Viešojo administravimo efektyvumas*. Kaunas: Technologija, p. 333-352.
55. Snavely K., Desai U. „*Mapping Local Government-Nongovernmental Organization interactions: A Conceptual Framework*“. *Journal of Administration Research and Theory*. ProQuest Social Science Journals, 2001.
56. Šilinskytė A. (2013). Nevyriausybinių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje. Vilnius.
57. Telešienė A., Kriaučiūnaitė N. (2008). Nevyriausybinių organizacijų aplinkosauginės veiklos tendencijos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 25, p. 93-102.

58. Teresevičienė M., Žemaitaitytė I. (2000). Mokymosi proceso vyksmas nevyriausybinėse organizacijose. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, Nr. 13, p. 183-192.
59. Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. (2001). Vietos savivaldos samprata ir teisiniai pagrindai. Vietos savivaldos sistemos ir principai. *Lietuvos konstitucinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia.
60. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (2006). *Valstybės žinios*, Nr. 68-2497.
61. Žilinskas G. (2005). Politinė kontrolė ir atsakomybė vietos savivaldos lygiu. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, Nr. 5., p. 407-414.
62. Žilinskas, G. (2012). Savivalda kaip modernaus viešojo valdymo politinė – teritorinė organizacija. A. *Modernus viešasis valdymas* (300-320). Kaunas: Vitae litera.

ŠALTINIAI

1. Bastys V. (2007). Piliečių dalyvavimo formos Marijampolės apskrities savivaldybėse. *Lietuvos žemės ūkio universitetas*. Peržiūrėta 2016, kovo 14, adresu: http://www.lzuu.lt/jaunasis_mokslininkas/smk_2007/kaimo_pletra/Bastys_Vilius.pdf
2. Konstitucinio teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reglamentuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ (2004). *Valstybės žinios*, Nr. 181-6708.
3. Lietuvos Civilinio Kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas(2000). *Valstybės žinios*, Nr. 74-2262.
4. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, Nr. 60-1945. Aktuali redakcija: *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 123-4657.
5. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, Nr. 17-589.
6. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, Nr. 25-745.
7. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, Nr. 68-1633.
8. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, Nr. 32-787.
9. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, Nr. 33-1014.
10. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos pagrindų įstatymas (1990). *Valstybės žinios*, Nr. 7-170.
11. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, Nr. 55-1049. Aktuali redakcija: *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 91-2832.
12. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, Nr. 17-7040. Aktuali redakcija: 2008, *Valstybės žinios*, Nr. 113-4290.
13. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, Nr. 91-2832.
14. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos vietos savivaldos chartijos ratifikavimo“ (1999). *Valstybės žinios*, Nr. 82-2411.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 3 straipsnio 3 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 3 straipsnio 4 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 5 straipsnio 1 dalies 2 punkto (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 18 straipsnio 1 dalies (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 19 straipsnio 1 dalies 2, 3, 4, 8, 15 punktu (2000 m. spalio 12 d. redakcija), 21 straipsnio 1 dalies 1, 5, 7, 9, 12, 15, 16, 17, 18 punktu (2000 m. spalio 12 d. redakcija), šios dalies 6 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. rugsėjo 25 d. redakcijos) ir šios dalies 14 punkto (2000 m. spalio 12 d. ir 2001 m. lapkričio 8 d. redakcijos), taip pat dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymo taikymo tvarkos konstitucinio įstatymo įrašymo į konstitucinių įstatymų sąrašą įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (2003). *Valstybės žinios*, Nr. 19-828.
16. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas (2006). *Valstybės žinios*, Nr. 82-3254.
17. Lietuvos Respublikos Nevyriausybių organizacijų plėtros įstatymo projektas (2001). Peržiūrėta 2016, kovo 10, adresu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=149708.
18. Lietuvos Nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis. Peržiūrėta 2015, gruodžio 21, adresu: http://ngo.lt/forumas/lt/docs/researches/lietuvas_nevyriausybiu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis_santrauka.pdf.
19. Lietuvos Nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis (2006). Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centro atlikto tyrimo santrauka. Peržiūrėta 2016, sausio 12, adresu: http://www.ngo.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvas_nevyriausybiu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis_santrauka.pdf.
20. *Lietuvos visuomenės Pilietinės galios indeksas 2007 metai*. Tyrimas: Pilietinės visuomenės institutas, Vilnius: Visuomenės nuomonės tyrimo centras „TNS Gallup“. Peržiūrėta 2016 kovo 2, adresu: <http://www.civitas.lt/lt/?pid=74&id=78>.

21. Marcinkevičiūtė L., Petrauskienė R. (2007). Piliiečių dalyvavimo viešojo administravimo institucijų valdyme galimybės: Vilniaus ir Jurbarko rajonų savivaldybių pavyzdys. *Lietuvos žemės ūkio universitetas*. Peržiūrėta 2016, sausio 13, adresu: <http://baitas.lzuu.lt/~mazyliis/julram/14/102.pdf>.
22. Nevyriausybinių organizacijų reikalų komisijos nuostatai. Peržiūrėta 2015, gruodžio 28, adresu: http://www.lrv.lt/kairys_meniu/nvo_komisija/n1520.pdf.
23. Savivaldybių funkcijos. Peržiūrėta 2016, kovo 6, adresu: <http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt&gr=savivaldosraida&id=109>.
24. NVO informacijos ir paramos centras (2006). Lietuvos NVO bendradarbiavimas su Valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis. Tyrimas. Baltijos – Amerikos partnerystės programa.
25. NVO informacijos ir paramos centras (2012). Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė. Lyginamoji pilietiškumo sampratos analizė. Vilnius.
26. NVO informacijos ir paramos centras (2013). Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas. Metodika. Vilnius.
27. NVO informacijos ir paramos centro duomenys (2015). Prieiga internetu: <http://www.3sektorius.lt/> žiūrėta: 2015 10 30.
28. NVO koncepcija Lietuvoje. Baltijos – Amerikos partnerystės programa. Prieiga internetu: http://www.nvoteise.lt/files/u1/projektas/pirmoji_d_1_koncepcija.pdf / žiūrėta 2015 10 18.
29. Stračinskienė L. *Studija: Piliiečių dalyvavimo galimybės priimant sprendimus vyriausybės ir savivaldybės lygyje* (2008). Peržiūrėta 2016, kovo 9, adresu: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Pipieciu_Dalyvavimo_Galimybes_Priimant_Sprendimus.pdf
30. Stračinskienė L. *Studija: Piliiečių dalyvavimo galimybės priimant sprendimus vyriausybės ir savivaldybės lygyje* (2008). Peržiūrėta 2016, kovo 9, adresu: http://www.civitas.lt/files/Tyrimas_Pipieciu_Dalyvavimo_Galimybes_Priimant_Sprendimus.pdf
31. Šimašius R. (2003). Ne pelno organizacijų ekonominės veiklos teisinio reglamentavimo problemos. Peržiūrėta 2016, sausio 13, adresu: <http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003proc202proc20Remigijus.doc>.
32. Vietos savivaldos ištakos. Peržiūrėta 2015, gruodžio 5, adresu: <http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt/gr=savivaldosraida-id-15>.

PRIEDAI

Telšių rajono Nevyriausybinių jaunimo organizacijų vadovų apklausos

KLAUSIMYNAS

1. Lytis:

- Moteris Vyras

2. Jūsų socialinis statusas:

- Moksleivis
- Studentas
- Dirbantis
- Bedarbis

3. Organizacijos, kurios veikloje dalyvaujate, statusas.

- Labdaros ir paramos fondas
- Viešoji įstaiga
- Asociacija
- Visuomeninė organizacija
- Kita

4. Nevyriausybinių jaunimo organizacijų veikloje dalyvaujate:

- Mažiau nei 1 metai
- 1-5 metai
- 5-10 metų
- 10-20 metų
- Kita

5. Jūsų požiūris į vietinės valdžios institucijas: Valdžia, tai:

- Paramos teikėja
- Nevyriausybinų organizacijų partnerė, sprendžiant išskylančias problemas
- Biurokratizuota jėga

6. Ar dalyvaujate viešosios politikos procese?

- Taip
- Ne
- Nežinau

7. Jeigu dalyvaujate nurodykite kokiais būdais tai darote (pasirinkite tris labiausiai priimtinius atsakymus)?	☐ Dalyvaujate tarybos, kolegijų, komitetų posėdžiuose
	☐ Dalyvaujate savivaldybės strateginių planų svarstymuose
	☐ Dalyvaujate biudžeto svarstymuose
	☐ Dalyvaujate atstovų į savivaldybės komisijas ir komitetus rinkimuose
	☐ Dalyvaujate tik rajono tarybos narių rinkimuose, rengiamuose kas ketveri metai

8. Ar Jūs asmeniškai norėtumėte įtakoti viešosios politikos procesus?

- Nenorėčiau. Manęs tai nedomina
- Nenorėčiau, nes netikiu tokių bendradarbiavimų sėkme
- Gal ir norėčiau, bet neturiu galimybių
- Norėčiau
- Jau turiu tokią galimybę

9. Ar Jūsų nevyriausybines organizacija turi	☐ Labai dažnai
---	------------------------------------

galimybę įtakoti vietinės valdžios politiką Jums naudinga kryptimi?	☐ Dažnai
	☐ Kartais
	☐ Beveik niekada
	☐ Niekada

10. Kaip vertinate vietinės valdžios institucijų specialistų veiklą nevyriausybinių organizacijų atžvilgiu?	Labai patenkinti	Greičiau patenkinti	Greičiau nepatenkinti	Nepatenkinti
Seniūno	☐	☐	☐	☐
Seniūnijos specialistų	☐	☐	☐	☐
Rajono mero	☐	☐	☐	☐
Savivaldybės administracijos specialistų	☐	☐	☐	☐
Savivaldybės tarybos narių	☐	☐	☐	☐

11. Kaip dažnai organizacija susitinka su rajono valdžios atstovais (1 atsakymas)?

- Kartą per mėnesį ir dažniau
- Kelis kartus per pusę metų
- Kelis kartus per metus
- Rečiau
- Niekada

12. Ar vietos valdžia įtraukia Jus į klausimų, susijusių su Jūsų nevyriausybines organizacijos gyvenimu, svarstymo ir sprendimų priėmimo procesą (kviečia į posėdžius, informuoja apie klausimo svarstymo eigą ir pan.)?

- Visada įtraukia
- Dažniausiai įtraukia
- Retai įtraukia
- Niekada neįtraukia

13. Kokiais būdais dažniausiai gaunate informacija apie vietos valdžios priimtus sprendimus?

- Susitikimuose su gyventojais
- Viešuose susirinkimuose
- Internetinėje svetainėje
- Informaciniuose stenduose
- Informaciniuose leidiniuose
- Regioninėje žiniasklaidoje

14. Kodėl piliečiams reikėtų dalyvauti valdžios sprendimų priėmimo procesuose?

- Tai skatina visuomenės ir vietos valdžios dialogą
- Pagerina valdžios institucijų veiklos skaidrumą bei atskaitomybę
- Tai padėtų užtikrinti, kad priimant svarbius politinius sprendimus būtų atsižvelgta į Nevyriausybinų organizacijų nuomonę
- Tai skatina kūrybingumą, leidžia panaudoti turimus gabumus
- Tai ugdo abipusį pasitikėjimą